Turkish Studies
International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/5 Spring 2015, p. 357-396
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8125
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞ YILLARINDA ESKİÇAĞ TARİH ARAŞTIRMALARINA GENEL BİR BAKIŞ (1920-1938)*

*Sefa YILDIRIM***

ÖZET

Türkiye'de, Eskiçağ Tarih araştırmaları ve arkeolojik faaliyetler, ağırlıklı olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve genellikle de yabancı bilim insanlarının çalışmalarıyla başlamıştır. Ancak, yine bu dönemde başta Osman Hamdi Bey olmak üzere bir çok Osmanlı aydının antikite sahasındaki fedakârane çalışmaları da takdire şayan bir durum arz etmektedir. Bununla birlikte, Osmanlı'nın yıkılmasından hemen sonra Anadolu topraklarında kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'n de, bu faaliyetler çeşitli bilim disiplinlerine (Arkeoloji, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri gibi.) ayrılarak, büyük bir ilerleme kat ettiği de görülmektedir. Ayrıca, bilimsel faaliyet olarak dönemine damgasını vuran Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorilerinin inkişafında da bu çalışmaların önemi ve etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Cumhuriyetimizin kurucusu olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, büyük bir siyasi deha olduğu gibi aynı zamanda da düşünceleri ve reformlarıyla, başta Ortadoğu olmak üzere birçok Afrika ve Asya ülkelerini tesir altına aldığı da bilinmektedir. Binaenaleyh, eşine az rastlanır gerçek bir entelektüel ve fikir insanı olduğunu da ifade etmemiz sanırım yanlış olmayacaktır. Büyük bir entelektüel birikime sahip olan Atatürk'ün, hemen hemen her mevzuda olduğu gibi Türk Tarih Tezinin inkişafında da aklın ve pozitif bilimlerin esas alınması gerekliliğini tavizsizce savunduğu bilinmektedir. Bu yüzden de, sağlam temelleri olan Milli bir Tarih anlayışının/şuurunun Cumhuriyet Türkiye'sin de yeşerebilmesi için arkeoloji, antropoloji ve filoloji gibi birçok sosyal bilimlerin gelişimini de bizzat desteklediği görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi (Ankara Üniversitesi) gibi birçok akademik yapıların tesisini de büyük bir özveriyle gerçekleştirmiştir.

Bu çalışmaların yanı sıra, Türk biliminin gelişmesi için yurt dışına eğitim amaçlı birçok öğrencinin gönderildiği ve bunların içeresinde de muhakkak itibarla tarihçi, arkeolog ve antropologların da yer aldığı bilinmektedir. Ayrıca, 1930'ların başlarından itibaren yurtdışından gelen ve Türkiye'de ki çeşitli kurumlarda bilimsel faaliyetlerde bulunan

---

* **Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.**

** Yrd. Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, El-mek: prehistory_tr@windowslive.com

yabancı bilim insanlarının da Türk bilimine önemli katlılar sağladığı görülmektedir.

Bu dönem de, tüm maddi imkânsızlıklara rağmen büyük bir özveriyle Türk bilim insanları tarafından gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, yüzey araştırmaları ve antropolojik çalışmalar Anadolu arkeolojisinin gelişimi açısından da büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca yurt içinde ve yurt dışında düzenlenen Uluslararası Kongrelere Türk bilim insanlarının katılımı da sağlanarak, Milli Tarih Tezinin tüm Dünya'ya deklarasyonu da gerçekleştirilmiştir.

Bu arada, Türk bilim insanlarının desteği ile dönemin siyasi kadroları tarafından yürürlüğe konulan Eski Eserleri Koruma Kanunları, dönemin geçmişe bakış açısını göstermesi bakımından da büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca, Eğitim ve sosyo-kültürel alanda ki reformların hızla hayata geçirilmesi millî, modern ve hümanist bir toplumun bir an önce teşekkül ettirilme arzusunu göstermesi açısından da emsalsiz bir örnek teşkil etmektedir. Hülasa, 1920-1938 arası dönem bazı entelektüel bilim insanlarının da ifade ettiği üzere adeta Türkiye Rönesans'ının temellerinin atıldığı bir çağ olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eskiçağ Tarihi, Arkeoloji, Türk (Millî) Tarih Tezi, Eğitim

A GENERAL VIEW AT PREHISTORIC ERA STUDIES DURING THE FIRST YEARS OF TURKISH REPUBLIC (1920-1938)

STRUCTURED ABSTRACT

Prehistoric era studies and archaeological activities in Turkey mostly started with foreign scientists' works during the end of the last period of Ottoman Empire. However, there are several Ottoman scholars such as Osman Hamdi Bey whose altruistic works on antiquity are praiseworthy. It is observed that just after Ottoman Empire collapsed, these works made great progress under several disciplines (Archaeology, Prehistoric cultures and languages etc.) in the new Turkish republic founded in Anatolia. Besides, these studies had profound impact on the development of Turkish History Thesis and Sun Language Theory.

As well as being a genius of politics, Gazi Mustafa Kemal Atatürk the founder of the republic is known to have influenced Middle Eastern, African and Asian countries. Also, we should state that he was a great intellectual with distinguished ideas. Having a great intellectual background, Atatürk is known to have argued that the reason and science should be taken as the basis in developing Turkish historical thesis as well as in all other issues. Thus, he supported the development of several related social sciences such as archaeology, anthropology and philology in order to enable the development of a national history conscious. He devotedly founded several institutions such as Turkish Historical Society, Turkish Language Association, the Faculty of Languages, History and Geography (of Ankara University).

Along with these studies, it is also known that several researchers were sent abroad for scientific development and there were probably

historians, archaeologists and anthropologists among them. Besides, foreign scientists who came to Turkey from the early beginnings of 1930's and worked in several institutions contributed much to Turkish science circles.

Due to all financial problems, in this era, archaeological digs, surface studies and anthropological works are of great importance in terms of the development of Anatolian archaeology. Moreover, national history thesis has been declared to the world by participating national and international events.

Reformist and partly humanist movement, started with Tulip Era, were experienced in anatoli only after 19th century. However, it is observed that after the foundation of Turkish Republic, modernism and humanism has developed with a national structure. The developments in social sciences such as arts, architecture, science and religion, which were main themes of Renaissances and Reform Era, were reinterpreted in modern Turkey in order to set a modern society. As a result of these studies, a new sense of history came into being and then national history thesis was suggested. The studies on archaeology, anthropology, philology and ancient history have all contributed in setting this thesis.

As known, the studies of archaeology and prehistoric studies in Anatolia have started during the last period of Ottoman Empire. Yet, these studies were conducted by foreign scientists. Nemrut dig in 1883 and Sayda (Sidon) dig in 1887 by Osman Hamdi Bey were great movements for the development of Ottoman archaeology. Yet, due to the financial and political movements of the period, these studies could not reach at a desired level. Also, those activities in the era of Turkish Republic seemed to be merely digging activities or surface studies as important scientists such as Johann Joachim Winckelmann, John Frere, Jean- François Champollion, Ernest Renan, Henry Creswicke Rawlinson and B. Hrozny did not appear in Ottoman Era. In spite of all these problems it is inevitable to mention that Müze-i Hümayun (The Museum of the Palace) and the regulations to preserve the historical artifacts developed by the efforts of Osman Hamdi Bey, one of the most important scientists of the era, were crucial in terms of the development of archaeology and prehistoric studies.

Turkish Republic, which was founded in a national form by Gazi Mustafa Kemal Atatürk and his friends, became a milestone for Turkey's ancient history and archaeology with an innovative sense of history (Turkish History Thesis). In this era, the advent of scientists such as Hamit Zübeyir Koşay, Halet Çambel, A.M.Mansel and Şevket Aziz Kansu became a great reform for Turkey's ancient history, archaeology and anthropology. Besides, it is undeniable that the works of foreign scientists, who came to İstanbul University and to the Faculty of Languages, History and Geography, contributed much to Turkish world of science. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the founder of Turkish Republic, is known to have followed all these activities and as he had a great background on these issues, he supported these activities.

By the way, the act of preserving ancient monuments, passed by the politicans of the era and by the support of Turkish scientists, is quite important in reflecting the point of view of the era towards its past. Besides, enacting the reforms on educational, social and cultural

fields are quite important in showing the desire of creating a national, modern and humanist society. All in all, as some intellectuals mentioned, the era between 1920 and 1938 became an era when the basics of Turkish Renaissance were set

Key Words: Ancient history, Archaeology, Turkish (Nationa) History Thesis, Education.

Giriş

Türk (Millî) Tarih Tezi Bağlamında Millet, Milliyetçilik ve Antikite Kavramları Hakkında Genel Bir Mülahaza

Türk (Millî) Tarih tezini ve felsefesini açıklayabilmek için üç ana unsurun tahlilini iyi yapmamız gerekiyor. Bunlardan ilki *Millet,* ikincisi *Milliyetçilik* ve üçüncüsü ise, dönemin *Siyasi Konjonktürü.*

Arapça kökenli olan "*Millet*" sözcüğü, Osmanlı dahil tüm İslam Coğrafyasında XX.yy.'ın başlarına kadar "*din ve mezhep*" anlamında kullanıldığı görülmektedir[1]. Örneğin; *"millet-i İslâmiye"* veya *"millet-i İbrahim"* gibi.

Gerçekten de, bin yılı aşkın süreden beri İslam müellifleri ve halkları tarafından *Din* anlamında kullanılan *Millet* sözcüğünün ana referans kaynağı ne olabilir? sorusu aklımıza gelebilir. Sanırım bu sualin cevabını yine, İslam'ın ana kaynaklarında yani Kuran-ı Kerim ve O'nun temsilcisi olan Hz. Muhammed'in sözlerinde (*hadislerde*) aramamız uygun olacaktır. Nitekim Kuran-ı Kerim'in Bakara Süresinin 130. Ayeti "*Kendini bilmeyenden başka İbrahim'in* ***dininden (millet)*** *kim yüz çevirir? Andolsun biz İbrahim'i bu Dünya'da seçkin kıldık. Şüphesiz O ahirette de iyilerdendir."* ve yine A'raf Sûresinin 88.Ayetinde de *" "Şuayb'ın kavminden büyüklük taslayan ileri gelenler dediler ki: "Ey Şuayb Andolsun,ya kesinlikle bizim* ***dinimize (millet)*** *dönersiniz ya da mutlaka seni ve seninle birlikte inanları memleketimizden çıkarırız. Şuayb, "İstemesek de mi?"" dedi."* görüldüğü üzere İslam'ın Kutsal kitabının birçok yerinde söz konusu sözcüğün açıkça *din* anlamında kullanıldığını müşahede etmekteyiz[2].

Ayrıca, İslam literatürü için bir başka önemli kaynak olan Hz. Muhammed'in sözlerine yani hadis kitaplarına bakıldığında da " "*Hz. Peygamber (S.A.V.) sabaha ulaştığında şöyle dua ettiği rivayet edilmiştir: "Biz; İslam fıtratı, la ilahe illellah sözü, Peygamberimiz Muhammed'in dini ve hanîf müslüman olan babamız* ***İbrahim'in milleti*** *üzerinde olarak sabahladık! (Bu*

---

[1]Bu husus hakkında en detaylı bilgi veren çalışmaların başında *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* gelmektedir. Cilt:30'da yer alan "Millet" maddesi kısaca şu şekilde izah edilmektedir: "İbrânîce ve Ârâmice'de **melel** "konuşmak, söylemek", **mille** de "kelime, söz" mânasına gelir. Bununla da ilişkili olarak Arapça'da "ezberden yazdırmak, dikte etmek" anlamındaki **imlâl (imlâ)** kökünden türeyen **millet,** işitilen okunan bir şeye dayanması *(İbnü'l-Hâim,s.105)* veya dikte edilmesi yazılması *(Âlûsî,I,371;Sıddîk Hasan Han,II,337)* bakımından "din" karşılığında kullanılmış, ayrıca kelimeye "izlenen, gidilen yol" manası verilmiştir *(Tehzîbü'l-luga, "mll" md.: Zemahşerî,s.790;âlûsî,I,371)...*" "*Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*." Cilt:30, İstanbul 2005, s.64-70. Ayrıca **Millet** Kelimesi Kuran-ı Kerim'de **"Sureyi Yusuf"** gibi birçok ayette de geçmektedir.

[2] Teyfur Erdoğdu'ya göre Kuran-ı Kerim'in on beş Ayetinde **Millet** sözcüğü **Din** anlamında kullanılmıştır. Fakat şahsım olarak on dört ayetinde söz konusu sözcüğün **din** anlamında kullanıldığını tespit edebildim. Dr. Teyfur Erdoğdu; "*Millet mi O da ne demek? = Nation? What is that"* Sivil İnsiyatif,7, Ekim 2012. s.14 vd.
وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٣٠) Bakara Sûresi 130.Ayet
قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا اَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ (٨٨) A'raf Sûresi 88.Ayet. Bu husus da detaylı için bknz. Diyanet işleri Başkanlığı Kuranı Kerim Portalı. *http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#12:38 /29.09.2014* ; Sönmez Kutlu, "*Mezhepler Tarihine Giriş"* Değerler Eğitim Merkezleri Yayınları,1.Basım,İstanbul,2008,s.32 vdd.

sebeple Allah'a hamdolsun)." "[3] (Ed-Darimî, 1760, s.54) söz konusu sözcüğün Kuran-ı Kerim'de geçen manasıyla da birebir örtüştüğünü ifade etmemiz sanırım yanlış olmayacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, İslam terminolojisinde uzun yıllar boyu *din* mefhumu yerine kullanılan *Millet* kavramının, bilhassa 19.yy.'dan itibaren Avrupa'nın değişen siyasi ve sosyolojik olgularına bağlı olarak önemli bir oranda anlam kaymasına uğradığına da şahit olmaktayız. Bu durumun izahı açısından, sanırım dönemin en önemli müelliflerinden bir olan Şemsettin Sami'nin, "*ümmet* ve *millet"* kavramlarının, Osmanlı toplumu tarafından nasıl yanlış kullanıldığına dair tespitini; "*Halbuki doğrusu "millet-i İslâmiye" ve "ümem-i İslâmiye" ve "Türk ümmeti*" zikretmemiz sanırım yeterli olacaktır (Sami, 1998, s.1400).

Günümüze gelindiğinde ise, önemli bir Türk müellifi olan Mehmed Niyazi'de *Millet* kelimesinin izahındaki " *"millet" kelimesi Arapça olmasına rağmen ,milleti sosyolojik manâsıyla ifade etmek için Araplar "Millet" kelimesini değil, "Şa'b" kelimesini kullanmaktadırlar. "Şab'ul-Arabî" Arap milleti, veya "Şabu't-Türkî" Türk milleti gibi"* ifadeleriyle, Şemsettin Sami'nin görüşüne benzer bir yaklaşımla konuyu ele aldığı gibi, günümüzdeki kullanım yanlışlıklarına da dikkat çekmektedir[4] (Niyazi, 2007, s.18 vd.). Ayrıca, olaya farklı bir boyuttan bakan ve önemli bir dil müellifi olan Nişanyan'da, Millet kavramı için "*bir din veya mensup cemaat*" manasına geldiğini ifade etmekle beraber, *"Arapça sözcüğün özgün anlamı muhtemelen "aynı dili konuşanlar" olduğu halde "aynı töreye bağlı" olanlar anlamı ağır basmış ve Türkçe'de 19.yy. sonuna dek bu anlamda kullanılmıştır.* ***Fr*** nation *karşılığı olan yeni anlamı Türkçeden modern Arap dillerine aktarılmıştır."* açıklamalarıyla, söz konusu sözcüğün kavramsal gelişimi hakkında da bize önemli ip uçları vermektedir (Nişanyan, 2009, s.411 vd.).

Buna ilaveten, Millet ve Milliyetçilik kavramlarıyla birebir ilişkisi olan bir başka önemli kavram da "*Milliyet"* sözcüğüdür. 19.yy. Dünyası'nın en önemli siyasi ve sosyal kavramlarından biri olarak kabul edilen *Milliyet* mefhumunu, yine döneminin en önemli

---

[3] Bu bölümün tercümesinde Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap Özsoy'dan yararlanılmıştır.(Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis ABD)

[4] "Şa'b; millet, Ulus. Çoğulu: şuûb milletler" için bknz. Mevlût Sarı, "*EL-MEVÂRİD Arapça-Türkçe Lügat"* İpek Yayın Dağıtım Paz. A. Ş. Çağaloğlu/İstanbul,1984, s. 824; Davişa, Arap Milliyetçiliğinin merkezlerinden biri olan Mısır'da Milliyetçilik kavramlarını *"el-kavmiye el-Arabiye (Arap Milliyetçiliği), el-Uraba (Arapçılık),el-Vahde el-Arabiye (Arap Birliği),el-İttihad el-Arabi (Arap birliği,ittihadı),el-iklimiye (bölgecilik) ve el-Vataniye (devlet vatanseverliği).*" gibi sınıflandırmalar ile izah etmektedir. Adid Davişa, *"Arap Milliyetçiliği Zaferden Umutsuzluğa"-"Arab Nationalism In The Twentieth Century"* Çeviren: Lütfi Yalçın Literatür Yayınları:129,2004, s.10 vd.; *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* Cilt;19'da yer alan **"Irkçılık"** maddesin de **Irk** ve **Irkçılık** kelimelerinin etimolojisi şu şekilde izah edilmektedir ; **"Irk** kelimesi "Arapça 'da kök, bitkinin gövdesi, yaprağın sapı, damar, asıl, ırsî özellik, nesep, menşe, ata" gibi anlamlara gelir.*(Lisânü'l 'Arab, "ark"md.;Tâcü'l-'arûs, "ark"md.)* İbn Manzûr'un naklettiği bir beyit eski Araplar 'da ırk kelimesinin "soy üstünlüğü ve asalet" anlamında kullanılabildiğini göstermektedir. İslâmî dönemde buna yakın bir anlamda, fakat çoğunlukla reddedici bir yaklaşımla yine bir Câhiliye dönemi kavramı olan **asabiyet** kullanılmaktaydı. Ancak bu kelime, çağdaş bir kavram olan ırkçılığın anlam genişliğinden uzak olup genellikle kabilecilik çerçevesinde bir içerik taşıyordu. Zamanla bilhassa İranlılar'ın Müslüman olmaya başlamasıyla birlikte kısmen ırk ayrımını ve buna dayalı çekişmeleri de ifade eden **şuûbiyye** kelimesi kullanılmaya başlandı…..Modern Arapça'da ırk kelimesi genellikle yukarıdaki sözlük anlamıyla sınırlı kalırken **şa'b, nesil, ümmet, cîl, cins, kavim** gibi kelimeler kısmen belli bir insan soyunu veya zümresini ifade etmekte, Türkçe 'deki ırk karşılığında genellikle **unsur, ırkçılık** karşılığında ise **unsûriyye** kullanılmaktadır .Zaman zaman **unsur-unsûriyye** yerine **cins-cinsiyye, kavim-kavmiyye** kelimelerinin kullanıldığı da görülmekle birlikte özellikle kavmiyyenin (kavmiyet) Türkçe'deki milliyetçilik karşılığında kullanımı daha yaygındır. Irk kelimesinin karşılığı olarak Batı dillerinde Latince asıllı **race, rasse**,ırkçılık teriminin karşılığında ise **racisme, racialisme, racism** veya **rassismus** gibi kelimeler kullanılmaktadır. Batı dillerinde bu terimler ırkın, insanın özelliklerinin ve kapasitesinin temel belirleyicisi olduğu ve ırkî özelliklerin, bir ırkın diğerine üstünlüğünü doğurduğu inancını ifade etmektedir.*(Webster's Ninth Collegiate Dictionary,s.969).*" Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Cilt:19 İstanbul 1999. s.124-130

müelliflerinden biri olan Muallim Naci, *"[a] Bir milleti diğer milletlerden tefrik iden ahval ve hususatın hey'et-i mecmuası: Osmanlı Milliyeti. Japonya Milliyeti. Milliyet-i Asar sanayiden anlaşılır.* (Naci, 1322, s.653)*"* olarak izah etmektedir.

Bu kavramların yanı sıra, Cumhuriyetin Kuruluş yıllarından itibaren Millî Tarih bakış açısının bir nüvesi olarak ortaya çıkan önemli bir kavram da *Ulus* (Uluş) sözcüğü olmuştur. Clauson'e göre, Ulus sözcüğü aslen Moğolca olup, ilk dönemler coğrafi anlamda yani *Ülke* kavramının karşılığı olarak kullanılmaktaydı. Söz konusu sözcük zaman içerisinde siyasi anlam kazanarak şehir ve akabinde de Moğolların en büyük siyasi birimlerini oluşturan bölümlemeleri (Konfederasyon yapılarına örnek; *"Çağatay Ulusu gibi"*) ifade etmek için kullanılmaya başlandı[5]. Akabinde de, Orta Asya Türkleri tarafından telaffuz olarak Uluş'a dönüşen sözcük anlam genişlemesine uğrayarak Millet, kabile ve halk manalarında kullanıldı.

Bununla birlikte, Nişanyan'a göre ise, Ulus sözcüğünün kökeni Türkçe olmakla birlikte, *Uluş* kavramının günümüz Türkçesine geçişinde Moğolca orijinali olan "Ulus" kelimesinin esas alınıldığını kabul etmektedir. Bu arada hatırlatmak babından, bizzat Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifiyle 1920'de Hakimiyet-i Milliye adıyla Ankara'da kurulan ve akabinde 1934 yılında *Ulus* adını alarak 1953 yılına kadar Türk Basın hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak yakın tarihimize şahitlik eden Ulus gazetesini anmadan da geçmemizin pek uygun olmayacağı kanısındayım[6].

Bu açıklamalar çerçevesinde, Arapçadan güzel Türkçemize kazandırılmış olan Millet ve buna bağlı olarak gelişen Milliyetçilik mefhumunun, acaba 19.-20.yy. Avrupa'sına siyasi, sosyolojik ve felsefi açıdan hâkim olan *"nation"* ve *"nationalism"* kavramlarıyla aynı anlam ve muhteviyata sahip olduğunu söyleyebilir miyiz?

Latince *"nāsci"* kökünden türediği kabul edilen *"nation"* ve *"nationalism"* kavramlarının kısaca anlam ve etimolojisine baktığımız da, Latince *"nā/scor-scī-tus"* kelimesi "doğmak, yaşama başlamak, üremek…" anlamına geldiğini , *"nātiō"* kelimesi ise "doğum, kök, ırk, kabile, uzak toplumlar" kavramlarının karşılığı olarak kullanıldığını görmekteyiz. Günümüz İngilizcesinde de yer alan *"nation"* kelimesi "millet, ulus, budun, kavim, aynı ırktan gelen topluluk, halk aynı dili konuşan büyük bir topluluk" kavramlarının karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Günümüzün önemli bir siyaset bilimcisi olan Heywood'da , Natio sözcüğünü genel terminolojik kavramlara uygun *"……doğum ya da doğum yeri açısından birleşen insanlar grubuna tekabül eder. Özgün kullanımıyla millet (nation);hiçbir siyasî atıf taşımamakla birlikte, bir insan türüne ya da ırksal bir gruba işaret eder.*" olarak açıklamaktadır[7]. (Kabaağaç,

[5] Ulus " Uluş" ve budun "bodun" sözcüklerinin detayları için bknz. SIR GERARD CLAUSON ,"*An etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish",* Oxford at the Clarendon Press 1972 s.152-306; Nişanyan 2009, *a.g.e.*,s.644.

[6] Ulus Gazetesi 1953 yılından sonra Yeni Ulus, Halkçı ve Barış gibi isim değişikliklerine uğradıktan sonra 2008 yılından itibaren tekrar Ulus adını alarak yayın hayatına devam etmektedir. Ulus Gazetesi hakkında geniş bilgi için bknz. *http://ulusgazetesi.com/ulus-gazetesi-irade-i-milliyenin-devami-olan-ulusal-gazetedir/ 10.06.2014*;
Gazi M. Kemal Atatürk tarafından Hakimiyet-i Milliye'ye Ulus adının verilmesi hususunda bknz. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*" Cilt:27 (2 Ekim 1934- 1 Kasım 1935), Kaynak Yayınları (Prof. Dr. Çağatay Keskinok, Mustafa Onar, Kiraz Perinçek Karavit), Ekim 1998, s.86

[7] Milliyetçilik kavramını basında ilk kullanan kişi **Augustin Barruel** olmakla birlikte, Giuseppe Mazzini, Johann G. Von Herder ve Johann G. Fichte gibi entelektüeller söz konusu akımın felsefi ve fiili gelişimin de de önemli roller oynamışlardır. Bu hususta geniş bilgi için bknz. Andrew Heywood,, *"Siyasî İdeolojiler", "Political İdeologies, An Introduction"* Third editon,2003,Adres Yayınları,Şubat 2007 s.191-230.; *"Longman-Metro Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe-Türkçe Sözlük.* Longman Group UK Limited ve Metro Kitap Yayın Pazarlama A.Ş. İstanbul/Turkey 1993, s.982 vd.; Senem Sönmez Selçuk, *"Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatür Taraması"* Journal of Yaşar University

Alova,1995, s.381; Lewis, 1891, s.527, Niyazi, 2007, s.19). Heywood, aynı zamanda Milliyetçilik akımının çıkış felsefesini de irdelerken "*Milliyetçilik fikri Fransız İhtilali sırasında doğdu. Daha önceleri ülkeler; "hâkimiyet alanları (realms)" , "prenslikler", ya da "krallıklar" olarak bilinmekteydi. Ülkenin sakinleri siyasî kimlikleri milli kimlikler ya da vatanseverlik duyguları yerine yöneticiye ya da yönetici hanedanlığa bağlılıkla şekillenen "teb'alar" dı. Bununla birlikte,1789'da Fransa'da XVI. Louis'e karşı kalkışan devrimciler halk adına aynı şeyi yaptılar ve halktan "Fransız milleti"ni anladılar. Jean Jacques Rousseau'nun yazılarından ve yeni bir doktrin olan halkın kendi kendini yönetimi fikrinden etkilendiler. Milliyetçilik, bundan dolayı, "tahtın tebası"nın "Fransa'nın vatandaşları" olması gerektiği fikrini yansıtan devrimci ve demokratik bir inançtı. Millet kendinin efendisi olmalıydı"* söz konusu doktrinin sosyo-kültürel backgroundunu da en iyi şekilde özetlemektedir. Yine Heywood'un, Milliyetçilik doktrinin yayılım aşamasında meydana gelen müspet ve menfi olguların neler olabileceği hususunda ki görüşünü de , "*Bununla birlikte,19.yüzyılın sonunda milliyetçilik, bayrak, millî marş, vatansever şiirler ve edebiyat, halk törenleri ve millî tatiller gibi sembollerin yaygınlaşması sonucu, gerçekten bir halk hareketi hâline geldi. Milliyetçilik, ilköğretimin yaygınlaşması, okuma- yazma oranının artması, popüler gazetelerin yayımlanması gibi unsurlar sayesinde kitlesel siyasetin etkin dili hâline geldi. Bu süreçte milliyetçiliğin temel yapısı da kökten değişti. Daha önceleri milliyetçilik liberal ve ilerlemeci hareketle bütünleşirken, zamanla muhafazakâr ve gerici politikacıları da gittikçe artan oranda içine almaya başladı."* ifadeleriyle açıklamaktadır.

Bütün bu mülahazalar çerçevesinde *Millet* sözcüğünün, *Nation* veya *Ulus* kavramından çok daha kapsamlı bir içeriğe sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Fakat şunu da göz ardı etmemiz gerekiyor; Avrupalılar tarafından bilhassa 15.-16.yy.'dan itibaren Osmanlı İmparatorluğu, büyük bir Türk İmparatorluğu olarak addedilmekte ve aynı zamanda da Türk unsuru dâhil birçok İslam topluluklarını da bünyesinde barındırdığı için Türk adı İslam kavramıyla özdeşleştirilmekteydi[8] (Lewis, 2011, s.20; İnalcık, 2008, s.257; Umunç, 2013, s.297-314).

Bundan dolayı, 19.yy.'a kadar Avrupa nazarında Türk adı hem bir kavmi temsil ettiği gibi hem de kavramsal anlamda İslam sözcüğünün karşılığı olarak kabul edilmekteydi (Akdemir, 2007, s.131-148). Fakat 19. yy.' dan itibaren başta Mısır ve Kuzey Afrika olmak üzere tüm Arap toprakların da yayılmaya başlayan Arap Milliyetçiliğinin tesiriyle, söz konusu kavram genellikle ırk manasında anılmaya başlandı[9]. Günümüzde ise, her ne kadar Türk adı genellikle ırk manasında kullanılıyor olsa da Dünya konjonktüründe halen İslam kavramının başat bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Bu konu hakkında Lewis'in çarpıcı tespitlerini *"Hıristiyan Araplardan bahsedilebilir, ama Hıristiyan Türk anlamsızdır ve tam anlamıyla bir çelişki teşkil edecektir. Bugün, yani laik Cumhuriyet'in yetmiş altıncı yılında bile, Türkiye'de yaşayan bir gayri müslime Türk vatandaşı denilebilir, ama asla Türk denilemez.[10]"* zikretmemiz sanırım savımızı yeteri kadar destekleyici nitelikte olacaktır.

2011,23 (6) s.3862 vdd.; Ufuk Şimşek, *"Milliyetçilikler ve Milletin Oluşumu Üzerine Bir İnceleme"* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2009 13(2) s. 89 vdd.

[8] Bernard Lewis *"Modern Türkiye'nin Doğuşu"* eserinde, Türk kelimesinin Avrupa nazarındaki algısını şu şekilde izah etmektedir. "……Şurası gerçekten ilginçtir ki, Türkiye'de Türk kelimesi neredeyse hiç kullanılmazken, Avrupa'da bu kelime Müslümanlıkla eşanlamlı hale gelmişti ve Müslümanlığı seçmiş bir batılı için –ister Fas'ta İster Isfahan'da olsun – "**Türk oldu"** ifadesi kullanması adettendi."

[9] Arap Milliyetçiliği üzerine önemli bir çalışma olarak bknz. Davişa 2004, *a.g.e.,* s.13-97.

[10] Lewis 2011, *a.g.e,.* s.23. Ayrıca, Bernard Lewis'in **"Türkiye"** adı üzerindeki açıklamaları ise ilgi çekicidir. Lewis'e göre Türkiye isminin tarihsel gelişimi şu şekilde izah edilmektedir: " On dokuzuncu yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı yazılı eserlerinde ve sonrakilerin çoğunda "Türkiye" kelimesi kullanılmamıştır. Bu kelime, Batılıların Türklerin ülkesini tarif etmek için kullandığı batılı bir tabirdi. Türkler ise kendi ülkelerini tanımlarken "Memalik-i İslam", "Memalik-i Şahane", "Memalik-i Mahruse" ya da daha dar bir tanım gerektiğinde , "Diyar-ı Rum" ifadelerini kullanıyorlardı. Daha modern zamanlara kadar Osmanlı İmparatorluğu için Diyar-ı Rum ismi Türkçe 'de yaygın

Türk Milliyetçiliği Ekseninde Anadolu Entelijansiyasının Evrimleşme Süreci

İnsanoğlunun kadim tarihinden, Post-moderniteye kadar geçen evrimleşme sürecinde Greklerin deyimiyle "*Güneşin doğduğu yer*" Anatolia veya Latinlerin Hititçe As-ijiwa (Aššuwa) sözcüğünden türetmiş oldukları (Bazı önemli filolog ve tarihçiler ileri sürmektedir.) Asia Minor yani Küçük Asya toprakları, başta Hitit olmak üzere Urartu, Helen, Roma, Selçuklu ve Osmanlı gibi bir çok güçlü medeniyetin hayat bulduğu mümtaz yerleşim merkezlerinden biri olmuştur. Fakat, ne gariptir ki antikite araştırmaları hususunda son yüzyılımıza kadar ne Mezopotamya ne de Mısır medeniyetleri kadar insanlığın dikkatini cezp edememiştir. Muhtemelen bu sebepten dolayıdır ki, Osmanlı Türkiye'sinde de antikite araştırmaları Avrupa'dan yaklaşık olarak üç yüz yıl sonra ve genellikle de dönemin bazı önemli entelektüel diplomat, tarihçi ve dil uzmanlarının öz verili çalışmalarıyla başlatılabilmiştir[11] (Özdoğan, 2002, s.24-33; Özdoğan, 2011, s.73-87; Yücel, 1999, s.19-29).

Türkiye'de henüz gelişim safhasında olan prehistoric ve antikite çalışmaları, çıkış itibarıyla başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya ve Avusturya gibi pek çok gelişmiş Avrupa ülkelerinden metot, teknik ve mantalite yönünden de bazı farklılıklar arz etmektedir[12]. XV.yy. Avrupa'sın da ilk olarak Rönesans ve Reform hareketleri ile başlayan antik dönemlere merak veya bazı entelektüellerin deyimiyle "*Evreni keşfetme veya anlama duygusu*" Osmanlı Türkiye'sine ancak XVIII.yy.'ın başlarından itibaren Osmanlı bürokrasinin gözetiminde ve sınırlı bir anlayışla girebilmiştir[13].

olarak kaldı ve bu isim ancak zamanla yerini "Memalik-i Osmaniye" ye bıraktı. Bütün bu tabirler sadece Türk milletinin yaşadığı bölgeyi, bizzat orada saklı olan mevcudiyeti değil, imparatorluğun tamamı şeklinde anlaşılıyordu. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında, Avrupa etkisi altındaki Genç Osmanlılar ülkelerini "Türkiye" diye adlandırmayı arzuladıklarında, bu isim için Türkçe bir karşılık bulmakta zorlandılar. Önce Türk ülkesi anlamındaki Farsça bir terim olan Türkistan'ı kullandılar. Daha sonra muhtemelen bu tabir Orta Asya'ya ait olduğu için, yerine Türkiye'yi benimsediler. Avrupalı bir isim olan Türkiye, 1923'te ülkenin resmi tanımı oldu." Lewis 2011, *a.g.e.*,s.450 vd;
Ayrıca, Jön Türkler *"Türkiye"* ismini sıklıkla telaffuz ediyorlardı. Lewis 2011, *a.g.e.*,s.478 vd; Halil İnalcık 2008, *a.g.e*,.s.255

[11] 1683 yılında Londra Oxford Üniversitesi'nin, Tarihçi Elias Ashmole'nin topladıkları Roma, Yunan ve Doğu Uygarlıklarına ait eserleri Üniversite bünyesine katmasıyla Dünya'da ilk müze faaliyetlerinin başladığı kabul edilmektedir.

[12]"Prehistory" kelimesinin Türkçe karşılığı "*tarih öncesi*", olarak ifade edebiliriz. Bununla birlikte 1867 yılında Paris kongresinde söz konusu sözcük resmi bir hüviyete kavuşmuştur. Ayrıca Dünya'daki **antikite** kavramının gelişimi hakkında bknz. Bruce G.Trigger, *"A History of Archaeological Thought",* Cambridge University Press 1989,2006 Second edition 2006, s.55 vdd,80 vdd; James I.Porter, *"What Is "Classical" about Classical Antiguity?Eight Propositions."* ARION I3.I SPRING/SUMMER 2005.s.27-61;Mehmet Özdoğan 2011,*a.g.e*,. s.70; Sir Mortimer Wheeler, *"Archaeology from Earth"* Penguin Books Ltd, Harmondsworth,Middlesex U.S.A.:Penguin Books Inc.,3300 Clipper Mill Road ,Baltimore ıı,Md Ausrtalia:Penguin Books Pty Ltd,762 Whitehorse Road, Mitcham, Victoria., 1961 s.20-55; Johann Joachimm Winckelmann, "*Antikçağ Sanat Tarihi"-" Geschichte der Kunts des Alterthums,1764"* Almancadan Çeviren: Oğuz Özügül, Editör Derya Önder, Say Yayınları Tarih Dizisi,1.Baskı.2012 s.7-18 (Winckelmann, Arkeoloji ve Sanat tarihinin kurucusu olarak kabul edilmektedir.); "Asia Minor" – "*Küçük Asya"* olarak ifade edilen coğrafya Anadolu toprakları için kullanılmaktadır. Bu hususta genel bilgi için bknz. Tuncer Baykara; " *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I. Anadolu'nun İdari Taksimatı*." (Gözden Geçirilmiş 2.Basım) Ankara,2000. s.17 vd.,22 vdd; "Antikite" *antiqut/ās-ātis*; eskiçağ, eskiler. Bu sözcüğün detaylı etimolojisi için bknz. Bülent İplikçioğlu, *"Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları"* 2.Baskı Bilim Teknik Yayınevi, 1994, s.15; Dr. Sina Kabaağaç/ Erdal Alova 1995,*a.g.e.*,s.36 ; Charlton T. Lewis 1891,*a.g.e.*,s.63; Darülfünün'da "Antikite" dersleri 1890'lı yıllarda kısa bir süre için işlenmiştir. Bu konu için bknz. Mehmet Özdoğan 2011, *a.g.e.*,s.195;Sarah P. Morris, *" Potnia Aswiya*: Anatolian Contributions to Greek Religion," in Potnia: Deities and Religion in the Aegean Bronze Age . Aegaeum,2,(2001),s.423-434; Halil İnalcık *"Turkey and Europe in Hıstory",* Turkey and Europe: A Historical Perspective. Published by Eren Press, Istanbul, Turkey, ISBN 975-6312-24-9 April 2006, s.107 vd.
http://www2.ulg.ac.be/archgrec/IMG/aegeum/aegaeum22(pdf)/49%20MORRIS%20S.pdf.15.07.2014
http://www.inalcik.com/images/pdfs/21950357iNALCIKTURKEYandEUROPE.pdf 17.09.2014
http://www.sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/HalilInalcik1.pdf 17.09.2014

[13] Rönesans /Fransızca **Renaisance** olan kelime, Latince **"nascentia"**- "doğan, doğuş" **–Re+naissance** " yeniden doğuş" olarak çevrilmiştir. Avrupa'daki 15.-16.yy .arası yenileşme hareketi olarak felsefi alanda kabul edilmektedir.

Bu görüşü de ana hatlarıyla özetlemek gerekirse; a. Batının bilimsel sahada ki üstünlüğünün kayıtsız şartsız olarak kabullenilmesi b. Buna mukabil bin yılı aşkın süreden beri devam etmekte olan ekonomik, politik, sosyolojik, psikolojik ve teolojik rekabetin doğurmuş olduğu Avrupa kültürüne karşı temkinli/ tedirgin bir bakış açısının Doğu halkları ve entelektüalizmi tarafından terk edilememesi gerçeğidir.

Gerçekten de, XVIII.yy'a kadar batı modernleşmesinin en önemli unsuru olarak görülen Rönesans[14] (Brotton, 2012, s.31-54; s.157-172) Humanizması veya Neohellenism çağdaş İslam veya Ön Asya müellifleri tarafından pek dikkate alınmamıştır. Hatta, Avrupa Kültürünün temel tözünü oluşturan antik Roma ve Klasik Yunan çalışmaları da ilk etapta çoğunluğu İslam müellifleri olmak üzere Asya ve Ortadoğu *intelligentsia*sında bilinçli olarak ama maalesef mantıksızca göz ardı edilmiştir.

Osmanlı Türkiye'sinde, Lale Devri ile başlayan reformist hareketlerin belki de en önemli sonucu, XIX. yy.'dan itibaren Osmanlı ve Türk entelektüel camiasını oluşturan müelliflerin büyük bir çoğunluğunun hümanizm ekseninde birleşmiş olduğu gerçeğidir. Bu doğrultuda Osmanlı ve İslam Coğrafyasının modernleşmesi için büyük bir çaba harcayan tarihçi, edebiyatçı, siyasetçi, bürokrat gibi vb. önemli müelliflerimizin bazıları şunlardır; Avrupa'daki seyahatleriyle Batı'nın pek çok sosyo-kültürel unsurlarını Osmanlıya tanıtan Yirmisekiz Çelebizade Sait Efendi, "*Kitab-ı Cihannüma*" gibi devasa bir esere katkılarıyla bilim camiasında mümtaz bir yere sahip olan Osmanlı'nın ilk matbuatı İbrahim Müteferrika[15], "*Phsica*" eserin tercümesiyle önemli bir başarı kazanan Yanyalı Esat Efendi (Fizika- Sema-üt-tabiî'yi, Kütübüs-semaniye veya diğer bir adıyla "el-Ta'lîm el-sâlis[16]"eserini sayısı tam olarak

---

Sevan Nişanyan 2009, *a.g.e.,* s.525; Jacqueline RUSS yönetiminde (Anne Baudart-ClaudeCals-François Chenet-Anne Cheng-France Farago-Deniz Kambouchner-Alain de Libera-François Ribes-Jaqueline Russ), "*Modern Dünyanın Yaratılması" "Histoire de la philosophie -2.L'invention dumonde modern"* Cilt:2, Çeviren: İsmail Yerguz,1.Baskı, İletişim Yayınları İstanbul, 2012, s.136 vd. Söz konusu eserin , Anne Baudart tarafından yazılan 3.Kısım 5.Bölümünde Rönesans'ın özellikleri hakkındaki görüşleri, kaynakları ve önemi şu şekilde ifade edilmiştir: **"**Hemen hemen hiç eksilmeyen ve bütün Rönesansa egemen olan "karanlıklar" (Ortaçağ) ve "aydınlık" (Antikite) karşıtlığı, son derece özel bir yaratıcı süreç aracılığıyla yeniden oluşan dönemin "yeniden doğan" insanı tezini güçlendirir. Dolayısıyla "rönesans" sözcüğü, dine yabancı ve laik olmak üzere ikili bir yananlam barındırır ve Eski ve Yeni Ahit kaynaklarından, Kilise Babalarından ve de pagan kültürden beslenir. Bu kavramın özgünlüklerinden biri, hiç kuşkusuz, önemli kabul edilen dinî ve laik yapıtlara göre karışık ya da ayrı alanlar arasındaki hiç kesilmeyen gidiş geliştir. "**İnsan büyük bir mucizedir.**" Rönesans'ta insan, yeni bir temel ve "dünyanın merkezi" olarak ortaya çıkar." **"** ; Norman Davies'e göre ise, Rönesans sözcüğü **"***Renatio* ya da 'yeniden doğuş' terimi, '**ruhani yeniden doğuş**' veya '**ölümden sonra yeniden canlanma**' anlamında kullanılan Yunancanın ilahiyat terimi *palingenesis*'in Latince karşılığıydı.**"** olarak açıklanmaktadır. Norman Davies, "*Avrupa Tarihi. Doğu'dan Batı'ya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panoraması"-"Europe-A History",*1996, Çeviri Editörü: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi Yayınları ,Mart 2006,s.511; Ahmet Cevizci, *"Felsefe Tarihi"* ,Say Yayınları, İstanbul,2011, s.375 vdd.;Suavi Aydın, *"Arkeoloji ve Milliyetçilik/Toprak Altından Kimlik Devşirmek"* Arkeoatlas Yaşayan Geçmişin Dergisi. İstanbul,NO:2010/01 Sayı:7-2010., s,126-140; Ufuk Esin, *"Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Atatürk Düşüncesinde Ulusal Kimliğin Oluşturulma Sürecinde Arkeoloji'nin Yeri: Dünü, Bugünü"*, TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı I.Kitap II.Cilt, 1999, s.278 vdd

[14]Norman Davies, Avrupa Tarihi adlı eserin de Rönesans'ın yayılımını şu şekilde ifade etmektedir: "Rönesansa ilk kez ev sahipliği yapan Floransa gayet adil bir şekilde kendini "modern Avrupa'nın anası" olarak ilan edebilir [FLAGELLATIO]…" ve devamın da " Rönesans hiçbir zaman İtalya veya İtalyan modalarıyla sınırlı değildi ve etkileri düzenli olarak Latin Hristiyanlığında yayılıyordu….".Norman Davies 2006,*a.g.e.,*s..513-516

[15]Ayrıca İbrahim müteferrika, Hollandalı Coğrafyacı Andreas Cellarius'un Coğrafya eserini " Mecmûatü Hey'et el-Kâdîmeve'l-Cedîde"adı ile tercüme etmiştir. Ekmeleddin İhsanoğlu, "*Osmanlılar ve Bilim, Kaynaklar Işığında Bir Keşif"*. Etkileşim Yayınarı, Nesil Matbaacılık, 2010 İstanbul.s.150; A.Adnan Adıvar, *"Osmanlı Türklerinde İlim"*, Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık Ltd. Şti. İstanbul, 1982, s.170-173; http://www.tsk.tr/ing/2_general_issues/2_1_military_museum/library/library_collection.htm. 05/08/2013

[16]Taceddin Kayaoğlu, *"Türkiye'de Tercüme Müesseeleri"*. Kitabevi Yayınları 1998,33,45 ("el-Ta'lîm el-sâlis" isminin açıklaması için bknz.dp.44)

tespit edilemeyen bir heyet eşliğinde tekrardan tercüme etmiştir.), "*Cihannüma"* eseriyle ismi özdeşleşen Katip Çelebi[17],*"les Turcs Anciens et Moderns"* adlı eseriyle Türk ırkının Dünya medeniyeti üzerindeki müspet etkilerini açıklamaya çalışan Mustafa Celaleddin Paşa (Borzecsky), Fransız İhtilali'nin en önemli mütefekkirlerinden biri olan J.J. Rousseau'nun *"Le Contrat Social"* i Türkçeye *"Şerâit-i İctimâiye"* olarak tercüme eden Namık Kemal (Ülger, 2008, s.300 vd.), "*Avrupa Tarihi"*ni Louis-Philippe Comte de Ségur'a'dan tercüme eden Todoraki Efendi (Paşa),*"Tarih-i Kadîm*"in yazarı Ali Reşad, Osmanlı Türkiye'sinin en önemli nümizmatiği olan İsmail Galib Edhem, "*Tenkîhütevârîh-i mülûk"* eseri kaleme alan Grekçe ve İbranice bilgisinin yanı sıra eserinde Avrupalı tarihçilerden yararlanan Hezarfen Hüseyin Efendi, "*Târîh-i Devlet-i Osmâniye"* gibi büyük bir eseri kaleme alan Abdurrahman Şeref, dönemin Fransızcasını çok iyi derecede bilen, Tıp ve tarih alanlarında uzman olan Şanîzâde Atâullah Efendi , Osmanlı'nın son döneminde Türkçülük akımın en önemli liderlerinden biri olan ve "*Üç Tarz-ı Siyaset"* eseriyle hafızalara kazınan Akçuraoğlu Yusuf Bey, Türklerin sadece Osmanlı'dan ibaret olmadığını ifade eden ilk devlet adamı Ahmet Vefik Paşa , *Tarih-i Alem* eseriyle İslam Öncesi Türkleri konu alarak Millî şuuru ön plana çıkaran Süleyman Hüsnü Paşa, ilk Türkologlardan Necib Asım Yazıksız, *Üç Medeniyet'in* yazarı Ahmet Ağaoğlu, Füyuzat dergisinin kurucusu ve önemli bir Türk Entelektüeli olan Hüseyinzade Ali ,"*Türkçülüğün Esasları"* (Heyd, 2002, s.169-180) eseriyle Türk milliyetçiliğini sistematik bir şekilde izah etmeye çalışan ve *"Bedenimin babası Ali Rıza, hislerimin Namık Kemal, fikirlerimin Ziya Gökalp'tir."* sözleriyle Cumhuriyet Türkiye'sinin kurucusu büyük önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün övgülerine mazhar olan Ziya Gökalp[18], Abdüllatif Subhi Paşa, Bursalı Mehmed Tahir, Mavrokordato Kardeşler, Dimitri Cantimir, Agah Efendi, Süleyman Paşa, Ziya Paşa, Emin Efendi, Tiryaki Bogos Efendi, Ethem Pertev Paşa, Ahmet Cevdet Efendi (Paşa), Sahak Ebru, Melek Ahmed Ağribozî, Aleko, Ahmet Hilmi Efendi, Selim Sırrı (Tarcan), Mehmed Ziya, Necmeddin Sadık (Sadak), Salih Zeki, İbrahim Alaaddin (Gövsa),İhsan Onnik,

[17]Ayrıca Katip Çelebi, Johann Carion'un "Chronik" (Chronicon) adlı eserini Tarih-i Frengi" adı ile Türkçeye çevirmiştir. A.Adnan Adıvar 1982, *a.g.e.*s.150 vd.; Bekir Karlığa, *"Türkçenin Batı'ya açılan Penceresi: Kâtip Çelebi*" http://www.tded.org.tr/images/logo/x/katip_celebi.pdf 05.08.2013; Ramazan Şeşen, *"Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı"*, Takdim Eden: Ekmeleddin İhsanoğlu. İslâm Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR) İstanbul. 1998 s.307 vdd.314 vdd. 321 vdd.332-338.

[18] Ziya Gökalp *"Türkçülüğün Esasları"* adlı eserinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde iki önemli entelektüelin Türkçülük akımının doğması ve gelişmi bakımından büyük bir öneme haiz olduğunu ifade etmektedir. Bunlardan ilki "Şecere-i Türki" adlı eseri Şark Türkçesinden İstanbul Türkçesine çeviren Ahmed Vefik Paşa'dır. Aynı zamanda Darülfünûn'da "Hikmet-i Tarih" yani Tarih Felsefesi dersleri Profesörü olan Vefik Paşa "Lehçe-i Osmânî" adlı eseri de kaleme alarak, Türkiye Türkçesinin genel Türkçe'nin bir parçası (lehçesi) olduğunu mukayeseli bir şekilde izah etmiştir. Bunun yanı sıra, önemli bir Oryantalist olan Moliér'in komedi oyunlarını Türk örf ve adetlerine göre adapte ederek düzenlemesi ve hatta şahıs isimlerini dâhi Türkleştirerek bu oyunları da sahnelemesi, Türkçülük akımının gelişimi açısından büyük bir önem arz etmektedir. İkinci önemli entelektüel şahsiyet ise, Şıpka Kahramanı Süleyman Paşa'dır. Süleyman Paşa'nın Çin kaynaklarına dayanarak ve ayrıca Deguignes'den de etkilenerek Türk Tarihi yazmaya çalıştığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra, Türkçülüğü askeri okullara sokmaya çalışan Süleyman Paşa'nın, "Târihi Âlem", gramer kitabı olan "Sarf-ı Türkî" ve Türk isimlerini içeren "Esmâ-yı Türkiyye" gibi eserleri de kaleme aldığı görülmektedir. Ayrıca, Ziya Gökalp'in Süleyman Paşa hakkındaki şu ifadesi tarihi bağlamda çok önemli olsa gerek; "Avrupa tarihindeki Hunlar'ın, Çin tarihindeki Hiyong-nu'lar olduğunu ve bunların Türklerin ilk dedeleri bulunduğunu ve Oğuz Han'ın Hiyong-nu devletinin kurucusu Mete olması lâzım geldiğini bize ilk def'a öğreten Süleyman Paşa'dır." . Bu isimlerin yanı sıra Léon Cahun'un "Asya Tarihine Giriş" adlı eserin Türklere ait bölümünü eklemeler yaparak Türkçeye çeviren Necin Âsım beyi, İkdam Gazetesi sahibi olan Ahmet Cevdet beyi, Türk düşünürlerden Emrullah efendi ve Veled Çelebi'yi Türkçülük akımının önde gelenleri olarak kabul etmektedir. Ayrıca Rusya'da iki önemli Türkçü şahsiyet olarak Mirza Fethali Ahundzâde ve Kırım'da Tercüman gazetesini yayınlayan Gaspıralı İsmail beyi zikretmektedir. Pan-Turanizmin ilk ortaya çıkışını ise, Tıbbiye'de Türkçülüğün prensiplerini anlatan ve "Tûran" şiirini yazan Hüseyin-zâde Ali Bey'de görmektedir. Ziya Gökalp, *"Türkçülüğün Esasları"* , Milli Klasikler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Milli Eğitim Basımevi,İstanbul,1999,s.7-11.; Aytekin Ersal, "*Türkiye'de Ulus-Devlet ve Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, Erol Güngör"*, Ötüken Neşriyat,İstanbul-Mart 2012,s.305.

(Karaosmankuru) Osman Cevdet, (Duran) Faik Sabri,(Saru) İhsan Şerif, Ahmet Naim, Siraceddin (Hasırcıoğlu),Bohor İsrail, Fazlı Faik, (Sayan) Şükrü, Hasan Fehmi Çayköy, Süleyman Sırrı (Bece), Samih Rıfat Bey, Hüseyin Cahit (Yalçın),Mithat Bey, Hüseyin Nazım Bey, Ahmed Refik, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Behcet Bey ,Muzaffer Bey, Ali Suad, Orhan Mithat,(Günaltay) Mehmed Şemseddin, Hüseyin Nazım, Mustafa Şekip (Tunç),Mehmed Vehbi (Sarıdal),Mustafa Rahmi (Balaban),Kâzım Nami (Duru) , antropoloji üzerine "*İnsan"* ve *"Yine İnsan"* gibi birçok önemli eserleri de kaleme almış olan Şemsettin Sami, Osmanlı Tarihi ve Devlet Teşkilatı üzerine Dünya çapında bir uzman olan İsmail Hakkı Uzunçarşılı gibi[19].

Ayrıca, bilhassa 1930'lar da yurt dışından gelen yabancı bilim insanlarının Türk bilimi ve hümanizmasının gelişiminde önemli katkılar sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir.

[19]Lale Devrinden- İsmet İnönü Dönemine kadar olan Telif ve Tercüme kurullarında da yer alan bazı bilim adamlarımızın isimleri zikredilmeye çalışılmıştır. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bknz. Taceddin Kayaoğlu 1998, *a.g.e.*s.25 vdd.,33,58,81 vd.,130,163-173, 178, 200 vd.,217, 220 -224, 250-254,262; İlber Ortaylı *"Tarih Yazıcılık Üzerine"* Cedit Neşriyat-Ankara 2009,s,60-63.72vdd.,77,91vd.,93,98; Stanford J.Shaw, *"Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye" C.1 (Gaziler İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Çöküşü)- "History of The Ottoman Empire and Modern Turkey",*Çeviren: Mehmet Harmancı. E Yayınları, 2008, s.288 vdd,382; Hilmi Ziya Ülken, *"Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü"* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul, 2011, s.144, 236 vdd,; N. Serpil Altuntek, *"İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika"* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 10/Sayı 1/Temmuz 1993 s.191-197;Galip Akın, "*Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Antropolojik Çalışmalar***"** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2 (2002) 9-21 .Bu dönem de, Etnografya profesörlüğü de yapmış olan ***Sâtı el Husrî'***nin ırk ve Darwin teorisi hakkındaki görüşleri de ilgi çekicidir. Ayrıca bu hususta detaylı bilgi için bknz. Ülker Öktem,*"Charles Darwin'in Evrim Kuramı'nın Tanzimattaki Etkileri",* Araştırma, XIV,A.Ü.Mtb. Ankara,1992, s.243 vd.; Yusuf Akçura, " *Üç Tarz-ı Siyaset*" Hazırlayan: Okan Bensoy. Kilit Yayınları Ankara. 2011,s.7-43 .Ayrıca, Yusuf Akçura **Türk Yurdu** Dergisinin de kurucuları arasında yer almıştır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın "*Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal, Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı, Osmanlı Tarihi Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri hakkında Bir Mukaddime İle Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar , I, Osmanlı Tarihi İstanbul'un Fethinden Kanunî Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar , II,Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Katoloğu FERMÂNLAR, HÜKÜMLER, BERATLAR , I – II*." gibi Osmanlı tarihi ile ilgili çok değerli kitap ve makaleleri bulunmaktadır. Kitapları ve makaleleri hakkında genel bir fikir edinebilmek için Türk Tarih Kurumu Yayınlarına ve süreli yayınlardan *Belleten* dergilerine bknz. http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Yazar&YazarNo=19./ 22.08.2013; Hikmet Tanyu*, "Ziya Gökalp'in Kronolojisi"* Kültür Bakanlığı Yayınları:371.Ziya Gökalp Dizisi:11. Ankara 1981. s.154 vd.; Cevat Alkan*, "Eğitimci Ziya Gökalp",* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt: 20 Sayı: 1 Yayın Tarihi: 1987.s.235 vdd.; Türkkaya Ataöv, *"The Prıncıples of Kemalism"* The Turkish Yearbook of International Relations (Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı) Cilt: 20 Sayı: 0 Yayın Tarihi: 1980. s.22 vdd.; http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=44&sayi_id=1567&makale_id=17013. 10.09.2013; Ekrem Üçyiğit, *"İlk ve Orta Öğrenimde Tarih Okullarımızda Tarih Öğretimi"* Felsefe Kurumu Seminerleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1977,s.270.; Ahmet Acıduman, *" Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi ve Mi'yârü'l-Etibbâ adlı eserinde çocuk hastalıkları",* Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009 ; 52: s.42-52; Aydın Efe, *"Süleyman Hüsnü Paşa'nın Tarih Anlayışı"*, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:9,2004,s.207-215; Tuncay Böler*, "Necip Asım Yazıksız ve Türk Diline Katkıları"* Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Bahar) Sayı:25,2009 s.195-208; Şaban Öz*, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Medeniyet Tasavvurları-Ahmet Ağaoğlu (1869-1939) Özelinde-"* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3 Spring. 2009, s.1794-1803; Bernard Lewis 2011, *a.g.e.* s.471 vdd; Ofeliya Bayramlı, *"Füyuzat" (1906-1907)* İkinci neşr. AzƏrbeycan Respublikası Milli ElmlƏr Akademiyası Nizami adına Ədebiyyat İnstitutu. Redaktorlar :BƏkir NƏbiyev Filologiya elmlƏri doktoru: Teymur KƏrimli ISBN 9952-27-036-4 Çaşıoğlu S.V.Yayn Tarihi: 2007; Fatih Yıldız & Fikret Çelik , *"Türk Batıcılığının Milliyetçi –Muhafazakârlık Üzerinden Tenkidi: Erol Güngör Örneği* " "bilig", Yaz 2012/sayı 62 s.274 vdd; Dr. Mustafa Ülger 2008,*a.g.e.*,s.297-306; Recep Yıldırım, *"Atatürk'ten Günümüze Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Çalışmaları"*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Cilt:II Sayı:6-7 Yayın Tarihi:1996/1997, s.36 vdd; Halil İnalcık, *"Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci",* " Türk "Hümanizmi"nin Kurucuları", Seçme Eserleri-V, İş Bankası Kültür Yayınları,6.Basım 2014,325-331;Cem Doğan, *"An Example to The Quest of Identity of The Second Constitutionalist Period:The Charter,Structure and Aims of Committee of The Unity of Ottoman Ethnic Elements." – "II. Meşrutiyet'in Kimlik Arayışlarına Bir Örnek: İttihâd-ı Anâsır-ı Osmaniye Heyeti, Nizamnamesi, Yapısı ve Amaçları."* Turkish Studies-International Periodical For The Languages,Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013,Ankara-Turkey.s.181.

Bunlardan örnek vermek gerekirse; Dr. Lehman-Haupt (Eskiçağ Tarihçisi), Dr. Unger (Arkeoloji ve Eski Paralar), Dr. Giese (Ural-Altay Dilleri), Prof. Albert Malche ve Wilhelm Peters (Pedagoji),Hans Reichenbach (Fizik ve Felsefe), Ernst von Aster (Felsefe Tarihçisi), Leo Spitzer ve Erich Auerbach (Filolog-Romanist), Herbert ve Lieselotte Dieckmann (Filolog), Andreas Tietze (Türkolog), Walter Kranz (Germanistik), Emin (Clemens) Bosch (Tarihçi), Fritz Kraus (Asurolog ve Nümizmatik), Karl Süssheim (Türkolog), Prof.Hellmut Ritter (Oryantalist), Henning Brinkmann (Germanist), Kurt Bittel (Arkeolog), Helmuth Th.Bossert (Hititolog), Walter Gottschalk (Kütüphanecilik), Prof.Dr.A. Gabriel (Sanat Tarihçisi/Eski Türk Sanatı) (Widmann, 2000, s.185 vd.), Ernst Hirsch (Hukuk), Güstav Oelsner (Mimar ve Şehircilik Uzmanı), Bruna Taut (Mimar), Rudolf Edwing Belling (Heykeltraş), Leopold Levy (Ressam), Adolf Treberer von Trebesburg (Widmann, 2000, s.209 vd.), Philipp Ginther (İç Mimari Süsleme/Tezyinat) ve Marie Louis Sue, Ankara'da Wilhelm Salomon Calvi (Jeolog), Carl Ebert (Tiyatro, Opera), Paul Hindemit, Eduard Zuckmayer, Ernst Praetourius ve Ludwig Czackes (Müzisyen), Ernst Reuter (Siyasal Bilimler de Sosyo-Ekonomik ve Şehircilik) (Widmann, 2000, s.263 vd.), Dr.Ernst Silberknopf (Hukukçu, Latince ve Almanca Uzmanı), Georg Rohde (Eski Diller Filoloğu), Benno Landsberger (Asurolog), H.G.Güterbock (Hititolog), Walter Rubin (Indoloji), Karl Menges (Türkolog, Doğu Bilimleri ve Slav Dilleri Uzmanı),Prof. Wolfram Eberhard (Sinoloji), Hans-Henning von der Osten (Arkeolog), Herbert Louis (Coğrafya),Philip Schwartz (Tıp) (Widmann, 2000, s.306 vd.), Ernest Chabut (Fizikî Coğrafya), Oskar Rescher (Arap Edebiyatı Tarihi), Herbert Walter Duda (Türkoloji), Georges Dumézil (Dinler T.) (Dölen, 2010, s.132-156), Prof.Dr. Albert Eckstein (Çocuk Doktoru),Gerhard Kessler (Sosyoloji ve İktisat), Alfred Isaak (İşletme) (Schwartz, 2003, s.12-19), Wilhelm Röpke (İktisat), Prof.Dr. H. Jansen (Şehir Planlama Uzmanı), Clemens Holzmeister (Mimar), Annemarie Von Gabain (Türkolog),Karl Steuerwald (Germanistik) (Gözaydın, 2003, s.35-39; Giray, 2003, s.41-62), Ernst Arnold Egli (Mimar) gibi.

Sosyal Bilimlerin Geliştirilmesine Yönelik İhdas Olunan Bazı Önemli Kurumlar

Cumhuriyet Türkiye'sin de, Millî şuurun inkişafına ve buna bağlı olarak gelişen Millî Tarih Tezinin şekillenmesine etki eden ana faktörlerden belki de en önemlisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde modern teşekküllerin veya kurumların ihdas edilmiş olmasıdır. Bu kurumlara örnek vermek gerekirse; ilk olarak kuruluşundan günümüze kadar gelen süreçte bilhassa Türk Tarihi ve arkeolojik çalışmalar hususunda büyük başarılara imza atmış olan Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti gelmektedir. 12 Nisan 1931 tarihinde kurulan bu Cemiyet ,3 Ekim 1935'de Türk Tarih Kurumu adını almıştır. Bu kurumun Türk ve Dünya Bilimine katkılarını ifade etmek açısından öncelikle, günümüze kadar da ulaşan *Belleten* gibi önemli bir süreli dergiyi yayınlamasını zikredebiliriz. Bunun yanı sıra, özgün ve tercüme eserlerin sıklıkla kurum tarafından basımının gerçekleştirilmesi, Türk ve Dünya biliminin gelişimi açısından büyük bir önem arz etmektedir. Yine, bu süreçte bir başka önemli kurum olarak karşımıza 12 Temmuz 1932 tarihinde kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti gelmektedir. 1936 yılında icra edilen Türk Dil kurultayından sonra Türk Dil Kurumu adını alarak, günümüze kadar da birçok önemli çalışmalara imza attığı görülmektedir[20].Yeni inşa olunan bu kurumların yanı sıra, Türk biliminin

[20]Fuat Köprülü, 26 Eylül 1932'de düzenlenen ilk Türk Dili Kurultayında ki " *...Kurultayımızın ilk toplandığı 26 eylül tarihini, millî rönesansımızın bu başlangıcını, o küçük zayıf teşebbüslerin daha büyük mikyasta bir devamı gibi addetmek çok yanlış bir telâkkidir; 26 eylül, o zayıf cereyanların bir devamı değil, birbiriyle ahenktar ve muazzam bir kül teşkil eden Türk inkılâbının en tabiî ve belki en azemetli neticesidir. ...*" ifadeleriyle Türk Rönesans'ının başlangıcını ve Türk İnkılâbının inkişafı açısından gelinen nokta-i nazarı en iyi şekilde özetlemektedir. *Birinci Türk Dili Kurultayı Tezler, Müzakere Zabıtları*. **İstanbul, Maarif Vekaleti, 1933,** s.415.Bu husus için bknz.http://tdkkitaplik.org.tr/kurultay01/K010803.pdf / http://tdkkitaplik.org.tr/kurultaylar.asp?kurultay=01 / 05.08.2014; Hasan Hüseyin Aygül, "*Türk Modernleşme Sürecinde Dil Olgusunun Sosyolojik Analizi*" Yüksek Lisans Tezi. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin BAL. T.C.

gelişmesi ve yaygınlaştırılması için bu dönemde akademik çalışmalara da azami ölçüde önem verildiği bilinmektedir. Bunun için ilk etapta, Osmanlıdan kalan ve yegâne üniversitemiz konumunda olan Darülfünun'un geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Maarif vekili Dr. Reşit Galip tarafından her yönüyle yeniden yapılandırılan Darülfünun, 1 Ağustos 1933 yılında İstanbul Üniversitesi adını alarak, günümüze kadar da gelen süreçte büyük başarılara imza attığı görülmektedir. Bu tarihî adımlar, Türk arkeolojisi ve Eski Çağ Tarihi çalışmaları için de büyük bir önem arz etmektedir. Bu dönem de Türk Arkeolojisinin gelişmesi için büyük bir öneme haiz olan *Türk Arkeoloji Enstitüsü,* İstanbul Üniversitesine bağlı olarak 1934 yılında kurulmuştur. Müdürlüğüne Almanya'dan Prof.Dr.Helmuth Theodor Bossert'in[21] getirtilmesi , arkeoloji disiplinin sağlam temeller üzerine oturtulması bakımından da büyük bir önem taşımaktadır (Belli, 2000, s.ıx). Bu dönem de Bossert, Sümer-Eti filolojisini yapılandırmaya

---

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta. 2008, s.216 vd. http://eprints.sdu.edu.tr/465/1/TS00617.pdf / 05.08.2014; Şerafettin Turan, "*Türk Devrim Tarihi III Yeni Türkiye'nin Oluşumu (İkinci Bölüm) (1923-1938)"* Bilgi Yayınevi İstanbul,1996 s.104 vd. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=77 05.08.2014; Amiral Fahri Çoker (E.), *"Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları"* Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI.Dizi- Sa.48 Ankara , 1983,s.6; Uluğ İğdemir, *"Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Tarih Kurumu"* Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara, 1973, s.39; "Belleten" sözcüğünün açıklaması için bknz. Belleten Cilt I.Türk Tarih Kurumu. Ankara .1937.s.3-9.; Belleten Dergisi 1 Ocak 1937 yılından itibaren yayın hayatına başladı. Belleten adı bizzat Atatürk tarafından verilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*" (Rıfat N.Bali, Elif Ertan, Prof.Dr.Süha Göney, Firdevs Kıral, Kiraz Perinçek, Prof.Dr.Sabri Sayarı, Martı Şahin) Cilt:26 (2Ekim 1932-27 Eylül 1934) Kaynak Yayınları ,Ekim 1998 s.334; Prof. Dr. Hikmet Tanyu, *"Ziya Gökalp'in Kronolojisi"* Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara Ongun Kardeşler Matbaacılık. Kasım 1981 s.72 vdd, **Türk Ocağı** 31 Mart 1912 yılında resmen kurularak ,**Türk Yurdu** dergisinde de ilan edilmiştir. Ayrıca, eserin dip not: 57'de Türk Ocağı'nın 12 Mart 1912 yılında kurulduğuna dair bazı kaynakların olduğu da ifade edilmektedir. Nevzat Köken, *"Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)"* Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü" Basılmamış Doktora Tezi. 2002,s.53 vdd.; Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarını 1Teşrinisani 1936 Meclis Açılış Nutkunda övgüyle bahsetmek de **"** Başlarında kıymetli maarif Vekilimiz bulunan, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun, hergün yeni hakikat ufukları açan, ciddî ve devamlı mesaisini takdirle yadetmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmî belgelerle ortaya koydukça yalnız Türk milleti için değil, ve fakat bütün ilim âlemi için, dikkat ve intibahı çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim. Tarih Kurumunun Alacahöyükte yaptığı kazılar neticesinde meydana çıkardığı, beş bin beş yüz senelik maddî Türk tarih belgeleri, cihan kültür tarihini yeni baştan tetkik ve tamik ettirecek mahiyettedir. Birçok Avrupalı âlimlerin iştirakile toplanan, son Dil Kurultayının ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlemince tanınacak, orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.**"** ve kullanmış olduğu bu ifadelerle Türk Tarih çalışmalarının önemini belirtmektedir. Hasan-Âli Yücel Maarif Vekili *"Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri"*, I-II-1939 ,s.39;Ekrem Akurgal'a göre, Atatürk **"**Tarihi millî terbiyenin en kuvvetli bağı olarak gördüğü için tarih çalışmalarını teşvik yolu ile geliştirme çarelerini aradı. Bunun için "Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti" ni tesis etti.**"** Ekrem Akurgal ," *Tarih İlmi ve Atatürk*" Belleten Cilt 20.Sayı:80, 1956, s.582. Ayrıca, Atatürk'ün milli duygu ve milli his arasındaki bağlantıyı şu şekilde ifade etmiştir.; **"** Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.**"** " *Atatürk'ün Bütün Eserleri*" (Milli Dil ve Milli His Arasındaki Bağ Hakkında Sadri Maksudi'nin *Türk Dili İçin* Adlı Kitabına Not), Kaynak Yayınları ,(Arif Acaloğlu, Lale Akalın, Tevfik Akgün, Yılmaz Akkılıç, Doç.Dr.Yavuz Aslan, Prof.Dr.Türkkaya Ataöv, Z.Şefik Atun, Orhan Balcı, Servet Bayoğlu, Ali Rıza Cihan, Ertuğrul Danık, Yücel Demirel, Muazzez Deren, Ahmet Cevdet Geçkili, Ahmet Gedik, Yılmaz Gruda, Derya Güren Yücel, Rasih Nuri İleri, Nevzat Kaya, Prof.Dr.Mustafa Keskin, Alp Kuran, Ömer Saim Kurmuş, Mustafa Onar, Bertan Onaran, Teoman Özalp, Kiraz Perinçek, Mehmet Perinçek, M.Remzi Sarıçetin, Dr.Salâhi R. Sonyel, Martı Şahin, E.Tuğ.Halil Şimşek, Ali Rıza Taşdelen, Enis User, İrfan Yardımcı, Hikmet Yavuzyiğit, İlker Yücel, İsa Yücel.) Cilt:24 (Ağustos 1930-25 Ocak 1931) Ekim 1998 s.262.; Falih Rıfkı Atay, *"ÇANKAYA-Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar",* Pozitif Yayınları.2010.s.540-555

[21]1937 yılında Helmut Th.Bossert tarafından Topkapı Sarayının büyük avlusunda küçük bir sondaj yapılmıştır. Ekrem Akurgal, *"Kyzikos ve Ergili Araştırmaları İon Yayılışının Tarihi Hakkında",* Anadolu (Anatolia) Sayı:1.1956.s.47.dpnt:20; Oktay Belli, *"Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999)",* İstanbul Üniversitesi. Ankara 2000.s.XII; http://dergiler.ankara.edu.tr/search.php

çalışırken , Klasik arkeolojinin gelişmesi için de Mansel'in büyük bir çaba sarf ettiği görülmektedir. Bu müesseselerin yanı sıra, akademik faaliyetlerin güçlendirilmesi için atılan bir başka önemli adım da, bizzat Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle 14 Haziran 1935 tarihinde Ankara'da kurulan Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi olmuştur. Söz konusu fakültenin bünyesinde ilk olarak Hititoloji, Sümeroloji, Arkeoloji, Kültür ve Fizik Antropolojisi[22] (İnan, 1973, s.68; Yıldırım, 1996-1997, s.35 vd.; Çetin, 2007, s.120; Dölen, 2010, s.3 vd,-s.23 vd.-s.61 vd.-s.204; Adabağ, 2003, önsöz ve s.7; Turan, 2003, s.203-234) gibi, Sosyal ve Beşeri bilimler açısından büyük bir öneme haiz olan bölümlerin açıldığı görülmektedir. Akabinde, 1946 yılında Ankara Üniversitesi'ne dâhil olan fakülte, büyük başarılar elde ederek günümüze kadar da gelebilmiştir.

Bu çalışmalara ilaveten,1925 yılında Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi ve buna bağlı olarak da süreli yayın organı olan "Türk Antropoloji Mecmuası'nın yayınlanmasına başlanıldığı da görülmektedir (Redford, Ergin,2010, s.29 vd.; Demirel, 2011, s.128-134).

Arkeoloji ve eskiçağ tarihi çalışmaları açısından bir başka önemli kurumsal çalışma da , Müzelerin ihdas edilmiş olmasıdır. Bunlara örnek vermek gerekirse; 1921 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Kuruluşundan itibaren Eti Müzesi, Hitit Müzesi , Ankara Arkeoloji Müzesi, isimleri de almıştır.) , 1922 Antalya Müzesi,1923 Sivas Müzesi,1924 İzmir Bergama Müzesi, 1924 Topkapı Sarayı Müzesi,1924 Adana Müzesi,1925 İzmir müzesi,1925 Edirne Müzesi,1926 Tokat Müzesi,1926 Amasya Müzesi,1926 Konya Müzesi,1927 Ankara Etnografya Müzesi,1930 İzmir –Selçuk Efes Müzesi, 1930 Kayseri Müzesi,1931 Afyon Müzesi, 1932 Sinop Müzesi,1932 Van Müzesi, 1933 İstanbul- Tıp Tarihi Müzesi (Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver ve Prof. Dr. Bedii Şehsuvaroğlu Tıp Tarihi Müzesi),1934 İstanbul Ayasofya Müzesi, , 1934 Diyarbakır Müzesi,1935 Manisa Müzesi,1936 Niğde Müzesi,1936 Çanakkale Müzesi,1937 İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (Dolmabahçe Sarayı Veliaht Dairesinde kuruldu.) (Gerçek, 1999, s.363-430; Bilgin, 2010, s.15), gibi. Bu dönemde, kurulan müzeler eski eserlerin muhafazasını sağladığı gibi ülkede ki toplumsal tarih bilincinin ve milli hafızasının gelişimine de müspet yönde tesir ettiği de görülmektedir.

Eski Eserlerin Korunması İçin Yürürlüğe Konulan Bazı Önemli Mevzuatlar

Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarından itibaren ihdas olunan bu müesseselerin, kurumsallaşma aşamalarını tamamlayabilmeleri için TBMM ve Bakanlıklar tarafından ivedi bir şekilde hazırlanan Nizamname, Kanun, Kararname, Talimatname ve Genelgelerin yürürlüğe konulduğunu da müşahede etmekteyiz. Bunlara örnek vermek gerekirse ;

Atatürk tarafından I. Hükümete verilen direktifler doğrultusunda, Maarif Vekaleti bünyesinde 10.05.1920 tarihinde Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü kurulmuştur. Akabinde , hemen bir yıl sonra Hars müdürlüğü adını alarak, görev ve yetkileri de genişletilmiştir. İlk Hars (Kültür) Müdürü Kütahya Milletvekili Besim Atalay olmuştur. Bununla birlikte, 1925-1929 dönemi Maarif Vekilliği görevinde bulunan Mustafa Necati Bey (Uğural) tarafından, 1922 yılında Hars Müdürlüğü Asar-ı Atika ve Müzeler, Güzel Sanatlar ve Kütüphaneler olarak üç idari birime (Müdürlüklere) ayrılmıştır.

Müzeciliğin bilimsel bir disiplin haline gelmesi hususunda ise, 5 Kasım 1922 tarihinde yürürlüğe giren "Müzeler ve Asarı Atika Hakkında Talimat" yönetmelik büyük bir önem arz

[22]İstanbul Üniversitesi, Maarif vekili Yusuf Hikmet Bayur tarafından 18 kasım 1933 günü Beyazıd'da ki binasında törenle açılmıştır. Bu dönemde Üniversite Eminliği (Rektörlük Makamı) görevinde Neşet Ömer İrdelp bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk fakültesi olan **Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi** 9 Ocak 1936 yılında Atatürk'ün katılımıyla açılmıştır. http://www.dtcf.ankara.edu.tr/fakulte_yon.php 11.08.2014; http://edebiyat.istanbul.edu.tr/?p=53 11.05.2014

etmektedir. Ayrıca, bu talimatname eski eserlere ve Milli kültürlere sahip çıkması bakımından da önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra, 1869 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu tarafından Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) olarak oluşturulan kurumsal yapının,1923 yılında Asar-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü'ne dönüştürüldüğünü görmekteyiz. Söz konusu bu değişim aynı zamanda kurumun gelişimi ve modernleşmesi açısından da önemli bir başlangıç teşkil etmiştir. Bu tarihten itibaren büyük bir ilerleme kaydeden kurum, daha sonra 10.06.1935 tarih ve 2773 sayılı kanun gereği "Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü" ve 09.06.1937 tarihinde de "Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü" adını alarak Maarif Vekaleti bünyesinde önemli çalışmalara imza attığı da görülmektedir. Bu dönem de müzecilik faaliyetleri açısından bir başka önemli çalışmada, 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan kanun ve yasalar doğrultusunda Osmanlı hanedanına ait saray ve eşyaların millete intikal ettirilmesi olmuştur. Bu tarihten itibaren, saray ve eşyaların halka ziyarete açılması çalışmalarına da başlanılmıştır[23] (Gerçek, 1999, s.86, 136, 141 vd., 145 vd., 170 vd.; Doğan, 2005, s.40). Bu çalışmaların yanı sıra, Osmanlı'nın son döneminde başlayan eski eserlerin korunması ve sınıflandırılmasına yönelik hukukî çalışmalar, Cumhuriyet Türkiye'sinin kuruluş yıllarından itibaren büyük bir ivme kazanarak devam ettiği de görülmektedir. Bu bağlamda, 1906 Tarihli Asâr-ı Atika Nizamnamesi'nin, 1973 yılı 1710 sayılı Eski Eserler Kanunun kabulüne kadar da geçerli olduğunu ifade edebiliriz. Bu nizamnameye ek olarak 1912 tarihinde Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi hazırlanmış ve 1936 yılına kadar da yürürlükte kalmıştır (Dönmez, 1985, s.448 vd.; Madran, 1996, s.59-97, 63, 76 vd., 78, 81 vd., 96 vd.; Yücel, 1999, s.85; Çetin, 2007, s.120). Ayrıca, 05.05.1936 tarihli ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun çıkarılmasıyla tarihi değere haiz olan eserlerin menkullerin satılması da önlenmeye çalışılmıştır. Yine bu dönemde, eski eserlerin korunması için yürürlüğe konulan bazı önemli kanun, kararname ve genelgeler arasında 1925 yılında "Kıymetli Eserlerin Harice İhracının Menine Dair Kararname" , 26.06.1933 tarihinde "Mezar Taşlarının Muhafazası Hakkında Genelge", 23.06.1934 tarihinde "Müze ve Rasathane Teşkilatı Kanunu", 1934 yılında "Höyüklerde Bulunan Çanak Çömlekler Hakkında Tamim", 31.01.1934 yılında "Milli Eserlerimizin Muhafazası Hakkında Genelge" ve 10.06.1936 tarihinde "Eski Eserlerin Her Türlü Tahripten Korunması Hakkında Genelge" leri ifade edebiliriz.

Dönemin Önemli Arkeolojik Faaliyetleri

Anadolu Coğrafyasının batı hümanizması çerçevesinde şekillenmesi için atılan bir diğer önemli adım da 19.yy'ın ilk çeyreğinden itibaren kurumsallaşma aşamasını tamamlayan ***arkeoloji*** disiplinin faaliyetleri olmuştur. Bu dönemde yetişen arkeologlarımızın başında *Sayda (Sidon) ve Nemrut Dağ'ı* kazılarıyla haklı olarak Dünya çapında büyük bir üne sahip olan Osman Hamdi bey gelmektedir. Müze-i Hümayun ve Sanayi-i Nefise Mektebi müdürlüğü görevinde de bulunan Osman Hamdi Bey, ayrıca 1884 yılında hazırlamış olduğu Asar-ı Atika nizamnamesi ile Osmanlı sınırları dâhilindeki arkeolojik çalışmaların kontrolü ve kültür varlıklarının korunması hususunda da büyük hizmetleri olduğu görülmektedir (Öz, 1949, s.10 vd.). Osman Hamdi Bey'den sonra 1910 yılında Müze-i Hümayunlar Umum müdürlüğüne kardeşi Halil Ethem Eldem gelmiştir. 1909 yılında kısa bir süre takribi beş ay kadar İstanbul Belediye Başkanlığı ve 1931'de T.B.M.M. 4. Dönem İstanbul milletvekilliği görevlerinde bulunan Halil Ethem Eldem[24],1924 yılında Topkapı Sarayı'nın müze olarak hazırlanmasında da

[23] "Âsâr-ı atîka, Âsâr-ı kadîme; Eski Eserler" anlamına gelmektedir.

[24] Halil İnalcık "Tarih ve Akademi" çalışması içerisinde Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki akademik faaliyetleri şu şekilde izah etmektedir. "II. Meşrutiyetin ilânı üzerine 1909'da kurulan **Tarih-i Osmânî Encümeni** (TOE), dar bir alanda olmakla birlikte, Türkiye'de ciddi bilimsel yayınları ve örgütlenmesi bakımından bir akademi niteliği gösterir. Hükümetçe seçilen ve maaş verilen 12 üyesi tarih alanında en yetkili kimselerdi ve **Müze-i Hümayun** müdürü Halil Edhem (Eldem) beyin çabaları sayesinde **Encümen'**in çıkardığı

görev almıştır. 1931 yılında yaş haddinden emekli olan Halil Ethem Eldem'den sonra İstanbul Müzeleri Genel Müdürlüğüne Aziz Ogan tayin edilmiştir.1953 yılına kadar Müze Müdürlüğü görevin de bulunan Aziz Ogan'ın, 1934 yılından itibaren sistemli olmasa da Fransızca ve Türkçe müze yıllığı yayınladığı da görülmektedir (Gerçek, 1999, s.313-347; Yücel, 1999, s.80-85).Türk müzeciliği ve arkeolojisinin gelişmesi için büyük mücadeleler vermiş olan bu değerli idareci ve uzmanların açmış olduğu yolda büyük bir sebatla yürüyen diğer bazı önemli arkeolog ve filologlarımız arasında, *Ege ve Yunan Tarihi* gibi Eskiçağ Tarihi ve arkeolojisi ile ilgili pek çok kült eserleri bulunan ve aynı zamanda da Latince ve Eski Yunanca'ya vakıf olan Arif Müfid Mansel, Eski İbranice ve Hititçe eğitimi almış olan Halet Çambel, 1933 yılında Türk Tarih Kurumu'nun desteği ile *Ankara-Ahlatlıbel*'de ilk büyük Türk arkeolojik kazısını gerçekleştiren Hamit Zübeyir Koşay (Koşay, 1934, s.2-21; Arık, 1934, s.102-109; İnan, 1938, s.5-12; Arık, 1937, s.3 vd.)[25], *1933'de Ankara-Karalar* ve akabinde 1935-1937 arası Hamit Z. Koşay'la birlikte *Alacahöyük* kazılarını gerçekleştiren Remzi Oğuz Arık, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk antropoloğu Şevket Aziz Kansu (Kansu, 1939, s.126-131), Türkiye'nin en önemli paleontologlarından biri olan ve söz konusu sahayla ilgili olarak Antalya/Karain Mağarası kazılarıyla bilim camiasına eşsiz bulgular sunan İ.Kılıç Kökten, Türk arkeolojisinin mihenk taşlarından biri olan ve Bayraklı/İzmir kazılarını gerçekleştiren Ekrem Akurgal, ilk Hititoloğumuz Sedat Alp[26], Türk Devrimi ve Türk Medeniyet Tarihi ile ilgili önemli çalışmaları

Mecmua, Avrupa'daki bilimsel dergiler düzeyinde bir bilim organı niteliğini korumuştur.1922'de Encümen, **Türk Tarih Encümeni** adını almıştır. Bunun yanında, Sultan Reşad'ın işaretiyle 14 Mart 1914'de bir **Türk Bilgi Derneği** kuruldu, bu derneğin 'akademinin tesisine doğru bir hatve olması' temenni olundu. Akademi kurulmasını devrin saygın fikir adamı Ziya Gökalp hararetle destekliyordu. Onun önerisiyle ilmî terimleri tespit için bir **İstilâhât Encümeni** kuruldu. Cumhuriyetin ilk yıllarında Akademi fikri hararetle tartışılmakta devam etti.(bkz.Hayat Mecmuası).TOE, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adı altında faaliyetini devam eder. Bu arada Atatürk'ün girişimiyle Türk Ocakları'na bağlı bir Türk Tarih Heyeti seçilir. Bu heyet, 12 Nisan 1931'de yaptığı toplantısında yerini Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ne bırakır, heyete yeni üyelerin katılmasıyla üye sayısı 16'ya çıkar Kuruluş,3 Ekim 1935'de Türk Tarih Kurumu adını alır." Ayrıca, İnalcık, 11.02.1851 yılında kurulan Encümen-i Dâniş'i Türkiye'deki ilk modern akademi girişimi olarak kabul etmektedir. Fakat başarılı olmamasının nedenlerini de izah ettikten sonra, 1861 yılında kurulan **Cemiyyet-i İlmiyye-i Osmaniyye'**nin kuruluşunu TÜBA'nın atası olarak görmektedir. 1862'den itibaren Encümen-i Dâniş hakkında herhangi resmi bir kayıt bulunmadığı gibi **Cemiyyet-i İlmiyye-i Osmaniyye**'de 1866 yılında kapanmıştır. Halil İnalcık, *"Tarih ve Akademi"* ,TÜBA Konferansları ,Ocak 2001,s.10 vdd.

[25] Gazi Orman Fidanlığında Bulunan Eserler için bknz. Dr.Hâmit Zübeyr Koşay*, "Ankara Gazi Orman Fidanlığında Bulunan Eserler"* Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi", Maarif Vekaleti tarafından neşrolunur. Devlet Matbaası,İstanbul,1933.Sayı:I.s.5-21.**Ahlatlıbel**'de 5 Mayıs 1933 yılında ilk sondaj yapılıyor.

[26]Cumhuriyet Dönemi,1925 yılında ilk defa yurt dışına eğitim/öğretim için öğrenci gönderildi. Bunlardan Arif Müfid Mansel arkeoloji alanında eğitim görmesi için gönderilen ilk öğrenciler arasında yer almaktadır. "*Türkiye Cumhuriyeti Maarifi. 1923-1943"* Maarif Matbaası. Ankara,1944,s.134 . http://edebiyat.istanbul.edu.tr/antalyabolgesimerkezi/?p=6570. 29.09.2014 http://edebiyat.istanbul.edu.tr/tarih/?p=7865 29.09.2014; Kansu Şarman,*" Türk Promethe'ler ,Cumhuriyet'in Öğrencileri Avrupa'da (1925-1945)"* İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2005, s.23-27,57-65,139-151,189-195; Cengiz Aslan, *"Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Olgusu 1923-1940"*Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eğitimin Kültürel Temelleri, Anabilim Dalı, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı. (Basılmamış Doktora Tezi), 2014, s.55, 103,115 vdd ; Ayrıca Türkiye'deki kazılar hakkında genel bilgi için bknz. Mükerrem Usman Anabolu, *"Anadolu Araştırmaları",* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalları Tarafından Yayınlanır. XVII/1.2004,s.165-171; Murat Dirican, *"Yaşamını Arkeolojiye ve Anadolu'ya Adamış Bir Bilim Kadını Halet Çambel"*,Bilim ve Teknik.Sayı:359,1997,s.72-80*;* Hasan Ali Şahin, *"Cumhuriyetin 80. Yılında Kültepe Kaniš Kazıları.",*Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:22,Yıl:2007/1.s.152vd; Banu Ahibay, "*Theoretical Approaches In Turkısh Archaeology" A Master's Thesis.* Department of Archaeology and History of Art Bilkent University Ankara September 2007 ,s.37 vdd; Zafer Toprak, *"Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji"* Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic.A.Ş.İstanbul., 2012, s.16-60,393vdd; Mehmet Özdoğan 2011,*a.g.e.* s.221 vd; İ.Kılıç Kökten, *"Bazı Prehistorik İstasyonlar Hakkında Yeni Gözlemler."* 1947, s.224 vd.,232 vd., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt: 5 Sayı: 2 Sayfa: 223-239; http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=376&html=ages_detail_t.html&layout=web / 30.08.2013 http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/biliminsanlari/turkbilimadami/S-359-72.pdf /22.08.2013;

olan Afet İnan, Türk Sanatının gelişimine ömrünü vakfeden Oktay Aslanapa, Türk tarihi üzerine önemli çalışmaları bulunan Akdes Nimet Kurat ,Türk Tarihi ve Türk Lehçeleri üzerinde uzman olan Abdülkadir İnan, Türk Tarihi üzerine önemli çalışmaları olan Enver Ziya Karal, İktisat tarihçisi ve Osmanlı Ekonomisi üzerine önemli çalışmaları bulunan Ömer Lûtfi Barkan, Türkiye'nin en önemli Sümerologlarından Muazzez İlmiye Çığ ve Hatice Kızılyay, nümizmatik dâhil bir çok bilimsel faaliyetlerde bulunan Nekriman Olcay, müzecilik alanlarında uzman olan Tahsin Öz ve Haydar Sümerkan gibi bilim insanlarımızı sıralayabiliriz.

Bununla birlikte, Anadolu Eskiçağ Tarihinin aydınlanması açısından, R. O. Arık, A. M. Mansel, Ş. A. Kansu, H. Z. Koşay, Sedat Çetintaş ve A. Ogan gibi dönemin önemli Türk bilim insanları tarafından gerçekleştirilen kazı ve yüzey araştırmalarında da önemli bulgulara rastlanıldığı görülmektedir. Bu kazılara örnek vermek gerekirse; Ankara ve civarında Ahlatlıbel, Karalar, Eti Yokuşu, Ankara Kalesi, Bitik Höyük, Çankırıkapı, Fidanlık, Karaoğlan Höyüğü, İstanbul ve çevresinde Balaban Ağa Mescidi, Byzantion/Lygos, Topkapı Sarayı Hafriyatı, Kırklareli ve civarında Alpullu Tümülüsü, Düğüncülü Höyüktepe Tümülüsü, Hasköy Höyüğü, Kırklareli A,B,C Tümülüsleri, Lüleburgaz Höyüğü, Sinanlı Köyü Höyüğü, Umurca Höyükleri, Çorum civarında Alacahöyük, Pazarlı, Niğde'de Göllüdağ[27] , Edirne'de Yumurtepe, Yalova ve Sivas Şifaiyesi (Sivas), gibi[28].

Türk bilim insanlarının çalışmalarının yanı sıra, bu dönemde yabancı arkeolog ve araştırmacıların faaliyetleri de Anadolu Tarihinin aydınlatılması açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmaları kısaca özetlersek; 1924 yılında W.Dörpfeld tarafından Beşik-Sivri Tepe (Çanakkale), 1925'de B.Hrozny'ye Kültepe (Kayseri), 1927'de H.H. von der Osten'e Alişar (Yozgat) (Arık, 1933, s.22-40),1930 yılında Gavurkalesi (Ankara) Kazısı ve 1927 yılında Malatya, Diyarbakır ve Elazığ bölgesi yüzey araştırmaları, 1927'de S.(C.) Casson'a

---

Recep Yıldırım, *"Atatürk'ten Günümüze Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Çalışmaları",* Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. Cilt II.Sayı.,1996-1997,6-7.s.33-47; Prof. Dr. Melek Delilbaşı, *"Tarih Araştırmalarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Yeri- Panel"* "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Yayıma Hazırlayanlar: Arş. Gör. Mustafa Uyar- Arş. Gör. Murat Keçiş, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları, 2003.s.299 vd; Prof.Dr. Hasibe Mazıoğlu, *"Fakültedeki Anılarım: Türk Dili ve Edebiyatındaki Öğretim"* , "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003,275-284; Şerafettin Turan, " *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türkiye'nin Bilim, Eğitim ve Kültürel Yaşamındaki Yeri"* "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003 s.203-234; Halil İnalcık, *"Modern Türk Tarihçiliği Üzerine Notlar"* Makaleler II ,"Doğu Batı Yayınları Selanik C.Kızılay/Ankara 2008,s.296 vd; Muazzez İlmiye Çığ, *"Atatürk ve Sumerliler",*Kaynak Yayınları.İstanbul,2009,s.46 vdd; ; İsmail Güleç, *"İstanbul Üniversitesi Tarihinden Bahseden Yedi Kitap*", *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 30 (2012),s. 230;Oktay Aslanapa'nın *Turkish Art And Architecture* ve *Türk Sanatı* gibi Kült eserleri mevcuttur.

[27] Remzi Oğuz Arık, *"Göllüdağ Hafriyatı",* Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi. Kültür Bakanlığı tarafından neşr olunur. Devlet Basımevi,İstanbul1936,Sayı:III. s.3-19. Bu kazı 1934 yılında gerçekleşmiştir.

[28] Türk Tarih Kurumu tarafından, 1936-1937 yılları arasında Trakya bölgesinde höyükler tespit ettirilmek suretiyle Alpullu, Hasköy, Sinanlı, ve Lüleburgaz höyüklerindeki kazı çalışmaları için Arif Müfid Mansel görevlendirilmiştir. Bununla birlikte, 1930'da Mansel tarafından Balaban Ağa Mescidi kazısı, 1937'de A.Ogan tarafından Byzantion/ Lygos kazısı, 1937'de A.Ogan ve Mansel tarafından Topkapı Sarayı Hafriyatı, 1937-38'de S. Çetintaş tarafından Sivas Şifaiyesi kazıları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, R.Oğuz Arık 1937 yılında Bitik Höyük, Ankara kalesi, ve Çankırıkapı bölgesindeki sondajları,1938 yılında da Karaoğlan Höyüğü kazılarını gerçekleştirmiştir. Bu önemli kazıların yanı sıra, H.Z.Koşay 1932'de Fidanlık Kazısını, Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu 1937 yılında Eti Yokuşu Kazısını, 1936-1939 Pazarlı istasyonundaki araştırmalarında Alacahöyük ekibi (H.Z.Koşay ve R.O.Arık) tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Afet İnan 1938, a.g.e., s.7.;Bu önemli kazılarla birlikte, 1932 yılında Mansel tarafından Yalova'da küçük bir kazı faaliyeti de gerçekleştirilmiştir. Bizans dönemine ait bir yapı da mezar ve adak stelleri üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Hasan Ali Şahin 2007/1.*a.g.e.*s.152;Belli 2000, *a.g.e.* s.XII.
http://www.tayproject.org/kazilar_t.htm 19.09.2014
http://www.tdvia.org/dia/ayrmetin.php?idno=080292. 19.09.2014.

Hipodrom (İstanbul), 1930'da D.T.Rice ve Th.Macridy'ye Bodrum Camii (İstanbul) ,1931'de L.Delaporte'ye Hashöyük (Kırşehir) ve 1932'de Arslantepe (Malatya) kazısı,1931'de K.Bittel'e Boğazköy (Çorum),1936'da Babaköy (Balıkesir) ve 1937'de Demircihöyük (Eskişehir),1932'de C.W.Blegen'e Troya, 1932-41 arasında F.Miltner ve S.Kantar'a İzmir Merkez Agora Örenyeri, 1933'de R.J.Braidwood'a Çatal Höyük (Hatay), 1935-1936'da Tell el Cüdeyde (Hatay), 1938 Tell Dhahab (Altıntepe/Hatay) ve 1935-1938 Tell Tayinat (Hatay),1934 ve 1937'de H.Goldman'a Gözlükule (Mersin), 1934'de J.W.Sperling'e Kumtepe (Çanakkale), 1935'de W.Lamb'a Kusura (Afyonkarahisar), 1937'de E.B.Reilly'ye Van Tilkitepe , 1937'de J.Garstang'a Çavuşlu Höyük(Mersin),1938'de K.Lake-S.Lake'ye Van Kalecik ve Van Kalesi (Özdoğan, 2011, s.201; Yücel, 1999, s.80; Erdem, 2005, s.747-774), 1937-1939 C.H.E.Haspels'e Yazılıkaya (Kansu, Tunakan, 1947, s.181-187) /Midas Şehri (Eskişehir) kazı izinlerinin verilmesi gibi.

Bu faaliyetlerin yanı sıra, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Yurt gezileri esnasında uğramış olduğu kazı ve ören yerlerini özenle tetkik etmeleri ve bu hususta da gerekli direktiflerde bulunmaları, tarihimize ve kültürümüze vermiş olduğu değeri göstermesi açısından da büyük bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda da, Atatürk'ün 21.02.1931 tarihinde Başvekil İsmet Paşa'ya göndermiş olduğu telgrafı zikretmemiz, sanırım yurdumuzdaki tarihi eserlerin korunması ve kültürümüzün yaşatılması için göstermiş olduğu hassasiyeti ifade etmek açısından yeterli olacaktır (Önder, 1998, s.328; Madran, 1996, s.59-97)[29].

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri'ne

Son tetkik seyahatimde muhtelif yerlerdeki müzeleri, eski sanat ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim:

1.İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlarda şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi (yabancı) mütehassısların yardımı ile tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim (eski) medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve hafriyat (kazı) işlerinde kullanılmak üzere "arkeoloji" mütehassıslarına kat'i lüzum vardır. Bunun için Maarif'çe harice tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık (uygun) olacağı fikrindeyim.

2.Konya'da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabi (haraplık) içinde bulunmalarına rağmen, sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki (mimarı) şaheserleri sayılacak kıymette bazı mebâni (binalar) vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alâaddin Camii, Sahip Ata Medrese, Cami ve Türbesi, Sırçalı Mescit ve İnce Minareli (Cami), derhal ve müstacelen (acilen) tamire muhtaç bir haldedirler. Bu tamirin gecikmesi bu abidelerin (kamilen) tümüyle inhidamını mucip (yok olmasına sebep) olacağından, evvela asker işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kaffesinin (tamamının) mütehassıs zevat nezaretiyle tamirinin temin buyurulmasını rica ederim.(Akalın, Çakmak, Güvemli, İlan, Koç, 1998, s.107).

[29] Madran'ın kaynağında telgraf 19.02.1931 tarihli olarak geçmektedir.

Dönemin Bilimsel Kongreleri

Bu dönem de, bilimsel olarak iki önemli kongrenin düzenlenmiş olduğunu müşahede etmekteyiz. Bunlardan ilki olan Birinci Türk Tarih Kongresi'nin 02. 07. 1932 - 11 .07.1932 günleri arasında Ankara'da gerçekleştirildiği görülmektedir[30].

Birinci Türk tarih Kongresinde Afet İnan hocamızın "*Tarihten evel ve tarih fecrinde-Dünyanın yaşları-Ortaasiyanın topoğrafyası-Dünya üzerinde insanların yayılması ve yerleşmesi-Irk meselesi-Ortaasiyanın otokton halkı kimdir?"* (s.18-41) bildirisi, Fuat Köprülü bildirisinde Türk Tarihini genel anlamda özetlerken, Çince kaynaklarda geçen Türk adı (Tukyü) ve Türk dili lehçeleri üzerinde durması ilgi çekici özelliktedir (s.42-47). Samih Rıfat Bey (Yalnızgil)'in *"Türkçe ve Diğer Lisanlar Arasında İrtibatlar"*(s.52-78) bildirisinde bazı Türkçe ve Sümerce kelimelerin karşılaştırılması yapıldığı gibi aynı zamanda da eskiçağ Avrupa lisanları ve filozoflarının (Thales gibi) faaliyetleri bilimsel ve felsefi açıdan ele alındığı görülmektedir. Bir dönem ilkokullarda okutulan *Andımızın* (İnan, 1959, s.204; Elman, 1955, s.12) yazarı, Dr. Reşit Galip Beyin "*Türk Irk ve Medeniyet Tarihine Umumî bir Bakış"*(s.99-161) adlı bildirisinde insan ırkları gibi antropolojik konulara değinilmesi ve kısmen de olsa Dünya Eski çağ dönemlerinden bahsedilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca Asya, Avrupa ve Ortadoğu'nun eski çağ tarihleri hakkındaki görüşleri de ilgi çekici özelliktedir. Zeki Velidi Togan'ın Orta Asya coğrafyası hakkındaki görüşleri ve Türk tarihi hakkındaki beyanatı büyük bir önem arz etmektedir (s.167-176). Hasan Cemil bey (Çambel) (s.199-214) "*Ege Medeniyetinin Menşeine Umumî bir Bakış"*, Yusuf Ziya bey (Özer)'in *"Mısır din ve ilâhlarının Türklükle alâkası"*(s.243-260), Şevket Aziz bey (Kansu) (s.271-278) "*Türklerin Antropolojisi",* Sadri Maksudi Bey (s.339-364)*"Tarihin Âmilleri"* , Mösyö Zayti Frenç'in (s.366-368)*"Hint Akraba kavimleri arasında",* Avram Galanti Bey (Bodrumlu)'in (s.445-452), *"Mısır hakkında mülâhazat, Hititler hakkında mülâhazat, Şumer (Sumer)ler hakkında mülâhazat, Kaldu hakkında, Akad, Elâm, Arienler hakkında,"* bildirileri tamamen Eskiçağ dil ve tarihini içermekte olup, önemli bilgiler sunmaktadır. Samih Rıfat Bey'in (s.452-480) Mısır, Sümer ve Hitit konusunu içeren bildirisi, Halil Ethem (Eldem) Bey'in (s.532-566) *"Müzeler"* , Akçuraoğlu Yusuf bey (Yusuf Akçura) *"Tarih yazmak ve Tarih okutmak usullerine dair"* (s.577-607) bildirileri Eskiçağ Tarihi çalışmaları açısından da önemli özellikler taşımaktadır.

İkinci Türk Tarih Kongresi ise, 20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenmiştir. Ayrıca, Kongrenin icra edileceği tarihler arasında Türk Tarih sergisi ve Dolmabahçe Sarayının eski veliaht dairesinde de bir resim galerisi bizzat Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından açılmıştır. Dönemin Türk Tarih Kurumu Başkanı olan Hasan Cemil Çambel'in konuşmalarıyla açılan kongre, faaliyetlerine yine dönemin Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın kongre başkanlığına seçilmesinden sonra başlandığı görülmektedir. Kongrenin fahri Başkanlığına ise, Cenevre Üniversitesi Profesörlerinden Eugéne Pittard[31] getirilmiştir.

[30] Birinci Türk Tarih Kongresi 1932, *"T.C. Maarif Vekaleti" – "Maarif Vekâleti ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından tertip edilmiştir. Konferanslar Müzakere Zabıtları."* I. Türk Tarih Kongresi 2 Temmuz 1932 günü toplanmış ve 11 temmuz 1932 öğleden sonra 15.30 da kapanmıştır. Türk Tarih Tezi hakkında farklı yorum ve açıklamalar için bknz. Büşra Ersanlı Behar*, "İktidar ve Tarih, Türkiye'de 'Resmi Tarih' Tezinin Oluşumu (1929-1937)"*, Afa Yayıncılık,Eylül 1992. **Kongredeki bildirilerin sayfaları metin içerisinde gösterilmiştir.**

[31]Eugéne Pittard, aynı zamanda Afet İnan'ın Doktora hocasıdır. Metin Özata, "*Mustafa Kemal Atatürk Bilim ve Üniversite",*Umay Yayınları,İzmir,1.Basım 2005,s.55 vd .Ayrıca, Özata'nın Niyazi Berkes'den aldığı bir alıntı; **"**Niyazi Berkes, Atatürk'ün tarihe olan ilgisini şöyle değerlendirir: '.....İttihat ve Terakki dönemi tarihçiliği ,onun akla uygun sayacağı bir tarih görüşü getirmemişti. Zaten daha savaş bitmeden Rusya'da kopan devrim, Turancı historiyografi ilgilerini de yıkmıştı. Atatürk, belki de, komünizmden farklı, hümanist ya da sosyalist bir tarih görüşü aramaktaydı. Fakat hepsinin üstünde, ulusal Türk devletinin bir tarih dayanağı olmasını düşünüyordu. Bunun çözümünü ne İslamcı, ne Osmanlıcı, ne de Turancı yaklaşımlarda, ne de Türk düşmanlığını en yükseğe çıkaran Batı taklitçiliğinde buluyordu. Yeni bir tarih görüşünü Türk'ün kendisinin bulup geliştirmesi zorunluluğu ile karşı

İkinci Türk Tarih Kongresi, ilk kongrenin aksine daha geniş kapsamlı ve yabancı bilim insanlarının katılımının sağlanmasıyla da uluslararası bir nitelik kazandığı görülmektedir[32].

Söz konusu Kongre iki ana bölümden müteşekkildir. İlk bölüm de, Prehistoryadan Ortaçağa kadar olan dönem hakkındaki bilimsel çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, Ortaçağdan kongrenin yapıldığı döneme kadar geçen tarihsel süreç üzerinde durulmuştur.

Bu kongrede Dr. Hamit Z. Koşay'ın bildirisi "*Türk Tarih Kurumu tarafından Alacahöyükte yaptırılan Hafriyatta elde edilen Neticeler."* (s.21-32), Abbé M. Breuil'in *"Avrupa, Asya ve Afrika arasında iltisak noktası Türkiye"*(s.32-35)[33] ,Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun *"Ankara ve civarının Prehistoryasında yeni Buluşlar"*(s.35-48), Prof. Sir. J. Garstang'ın "*Muharip Eti Hükümdarlarının Stratejisi*." (s.48-51)[34], Dr. Franz Hancar'ın "*Kafkas İlk Tarih araştırmaları ışığında, Anadolunun yeni Eneolitik Buluntuları."*(s.51-64), *Prof. Eugéne Pittard'ın "Neolitik devirde Küçük Asya ile Avrupa arasında antropolojik Münasebetler:"*(s.65-84), Prof. Necmi Dilmen'in "*Türk Tarih Tezinde Güneş-Dil Teorisinin Yeri ve Değeri"*(s.85-98), Prof.Dr.B. Landsberger'in *"Ön Asya Kadim Tarihinin esas Meseleleri"*(s.98-110), Prof. Dr. Andrae (Dr.Walter)'in *"Sümerlerin monumantal Sanatları"*(s.110-114), Prof. Yusuf Ziya Özer'in *"Son arkeolojik Nazariyeler ve Subarlar*"(s.115-125)[35], Prof.Myres'in *"İran, Yunanistan ve Beni İsrail İli"(s.125-142)*, Prof. Abdülkadir İnan'ın *"Altayda Pazarık hafriyatında çıkarılan Atların vaziyetini, Türklerin defin merasimi bakımından izah*"(s.142-151), Prof.H.H.Von Der Osten'in *"Anadoluda Milâttan önce Üçüncü Binyıl"*(s.151-157), Dr.Sp.Marinatos'un *"İkinci binyılda Girid Adası ve Girid-Anadolu Dünyası"*(s.157-170) , Dr.Kurt Bittel'in "*Prehistorik devirde Anadoluda Ölü Gömme Âdetleri"*(s.170-177*)*, Prof. Dr. H.G.Güterbock'un *"Etilerde Tarih Yazıcılığı"*(s.177-181), Arif Müfit Mansel'in *"Ege tarihinde Akalar Meselesi"*(s.181-211), Dr.W.Brandenstin'in *"Etrüsk meselesinin şimdiki durumu"*(s.211-219), Prof. Hasan Reşit Tankut'un "*Dil ve Irk Münasebetleri hakkında"*(s.221-223), Prof.A.Person'un "*Prehistoryada, Yunanistanla Küçük Asya arasındaki Münasebetler"*(s.224-228), Prof.Dr.G.Rohde'nin "*Roma ve Anadolu Ana İlâhesi"*(s.228-237), Prof.Dr.Walter Ruben'in "*Milâttan bin sene evvel Asya içlerinden muhaceret eden Hindistanın en eski demircileri arasında (1936-1937 senesinde yaptığım Hindistan seyahatının neticeleri*)"(s.237-243), Prof.Dr.Kerim Erim'in "*Sumer Riyaziyesinin Esas ve Mahiyetine dair"*(s.243-270), Prof.Dr.Wilhelm Dörpfled'in *"Turova Hafriyatı"* (s.271-280), Prof. İsmail Hakkı İzmirli'nin *"Şark kaynaklarına göre Müslümanlıktan evvel Türk kültürünün Arap yarımadasında izleri"*(s.280-289), Prof. Dr. Geza Feher'in *"Türko-Bulgar,*

karşıyaydı. Wells'in tarihinde böyle bir görüşün tohumları vardı'...**"**. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün tarihe karşı ilgi ve bakış açısını anlamamız bakımından bize önemli ipuçları sunmaktadır.

[32] "*İkinci Türk Tarih Kongresi* ", İstanbul, 20-25 Eylül 1937 Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler "Türk Tarih Kurumu Yayınlarından IX.SERİ:No:2 Kenan matbaası İstanbul 1943.S.XXXVII vdd.; Uluğ İğdemir 1973, *a.g.e.*,s.42 vdd.; İkinci Türk Tarih Kongresi'nin düzenlenmesinin asli amaçları arasında belki de en önemlisi, Türk (Milli) Tarih Tezi'nin arkeoloji, antropoloji ve filoloji gibi pozitif bilimlerin yardımlarıyla ispatlanma gayreti ve aynı zamanda da elde edilen bulgular doğrultusunda bilim Dünya'sına deklarasyonunun gerçekleştirilme arzusudur. Behar 1992,*a.g.e.* s.174 vd.; **Kongredeki bildirilerin sayfaları metin içerisinde gösterilmiştir.**

[33]BREUIL'ın bildirisi kendisi kongreye katılamadığı için Şevket Aziz KANSU tarafından sunulmuştur. İkinci Türk Tarih Kongresi 1943.*a.g.e.*s. 32.

[34]Bu bildiri Garstang gelemediği için Prof. Myres tarafından sunulmuştur. İkinci Türk Tarih Kongresi 1943.,*a.g.e.*s.48.

[35] İkinci Türk Tarih Kongresi 1943.,*a.g.e.*s.115-125; Ayrıca Behar, Mete Tuncay'ın Milli Tarih Tezinin gelişimi hakkındaki görüşünü şu şekilde izah etmektedir. **"**Tezin ilk kez İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörlerinden Yusuf Ziya (Özer) tarafından formüle edildiğini ve bunu Türk ırkının Türklerin yaşamış olduğu belirlenen heryerdeki halkların özünü teşkil ettiğine inanmanın bilimsel olmadığını öne süren Fuad Köprülü'ye rağmen öne sürdüğünü belirtmektedir.**"** . Behar 1992., *a.g.e.*s.89. dipnot.2. ; Kaynak olarak Mete Tunçay, *"Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması-1923-1931-"*,(Ankara 1981) s.300-3, göstermektedir.

Macar ve bunlara akraba olan Milletlerin kültürü.-Türk kültürünün Avrupaya tesiri"(s.290-320), Dr.Nander Fettich'in *"Hunlar zamanına ait olup Szeged-Nagyszéksás'ta bulunan Prens Mezarı hafriyatında bulunan Eşya"*(s.320-328), Prof.Dr.Reşit Rahmeti Arat'ın *"Türklerde Tarih Zaptı"*(s.329-337), Prof.Dr.Oswald Menghin'in *"Milattan üçbin yıl evvel Anadolunun cenubu şarkî Avrupası üzerindeki tesiri."*(s.338-350), Şemseddin Günaltay'ın *"İslâm dinyasının inhitatı sebebi Selçuk istilâsı mıdır?"*(s.350-366), Prof.Dr.Ernst von Aster'in *"Felsefe Tarihinde Türkler."*(s.366-375), Dr. Marguerite Dellenbach'ın "*Türklerin antropolojik Tarihlerine dair Vesikalar."*(s.376-383), Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün *"Ortazaman Türk Hukukî Müesseseleri."(s.383-418)*, Dr.Ettore Rossi'nin "*İtalya Kütüphane ve Arşivlerinde Türk tarihine dair İtalyanca ve Türkçe mehazlar."*(s.418-421), Prof.Dr.Th.Bossert'in *"Tabı sanatının keşfi."*(s.421-438), Prof. A.Gabriel'in *"Selçuk Mimarisi"*(s.439-440), Prof.Dr.Şevket Aziz Kansu'nun *"Selçuk Türkleri hakkında Antropolojik ilk bir tetkik ve neticeleri"*(s.440-456), Prof.Dr.Henri V.Vallois'in *"Garbî Asyanın Irklar Tarihi"*(s.456-483), Prof.Dr.Gy.Moravcsik'in *"Türklüğün tetkiki bakımından Bizantolojinin ehemmiyeti."*(s.483-498), Prof.Dr.İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *"On dört ve on beşinci asırlarda Anadolu Beyliklerinde toprak ve halk idaresi."*(s.499-506), Prof.A.Alföldi'nin *"Türklerde Çift Krallık"*(s.507-519), Prof.Hikmet Bayur'un *"16 ıncı asırda Dinî ve Sosyal bir inkılâp teşebbüsü: Ekber Gurkan"*(s.519-569), Sayın Kont (Comt) Zici (ZİCHİ)'nın *"Macar Kavminin menşeine dair."*(s.569-577), Prof.Dr.L.Râsonyi'nin *"Ortaçağda, Erdelde Türklüğün izleri"*(s.577-592), Ark. Dixon'un *"Romalılar devrinden evvel İberya İspanya ile Adalar Denizi Sâhası arasındaki temaslar."*(s.593-603), Sayın T.J.Arne'nin *"Türkmen Stepinin kablettarih Nüfusu ve bunun Anadolu ile Münasebetleri."*(s.603-607),Sayın St.Przeworski'nin *"Anadolu Bronz buluntularının ehemmiyeti"*(s.608-617), Prof.Wittemore'nin *"Ayasofya Camiindeki Mozayikler."*(s.617-624), Prof.H.H.Sayman'ın *"Riyaziye Tarihinde Türk Okulu"*(s.625-634), Doçent Besim Darkot'un *"Yurdumuzda İklim Tarihinin son Safhalarına dair bazı görüşler:"*(s.634-645), Prof.Dr.W.Koppers'in *"Halk bilgisi ve cihanşümul tarih tetkiki karşısında Öz Türklük ve Öz İngo-Germenlik"*(s.645-665), Prof.Dr.H.Scheel'in *"Eski Vesaik İlmi"*(s.666-673), Doçent Mükrimin Halil Yınanç'ın *"Onikinci asır Tarihçileri ve Muhammed bin Ali-il-Azîmî:"*(s.673-690), Prof.Şerefettin Yaltkaya'nın bildirisi *"Eski Türk Ananelerinin bazı dinî Müesseselere Tesirleri:"*(s.690-698), Sayın Sabri Atayolu'nun *"Türk Kırmızısı"*(s.698-705), Dr.Osman Şevki Uludağ'ın *"Tıb İlmi ve Osmanlı Türkleri."*(s.705-734), Prof.Salih Murad Uzdilek'in *"İki büyük Türk âliminin medeniyete hizmetleri: Mehmet ibni Musa Elharezmi-Gıyaseddin Cemşid Elkâşi"*(s.734-743),Süheyl Ünver'in *"Ortaçağda Türkçe Takrir"*(s.743-745), Prof.Dr.Richard Hartmann'ın "*Umumî Türk Tarihi Çerçevesi içinde Yeni Türkiye"*(s.746-756), Afet İnan'ın bildirisi *"Türk-Osmanlı Tarihinin karakteristik noktalarına bir Bakış"*(s.756-765).

Bu kongrede okunamayan tebliğler bölümünde ise, Dr.Carl M.Blegen'in bildirisi *"Turova hafriyatı"*(s.769-774),Dr.M.Saffet Engin'in *"Eti ve Grek Dinî Sistemlerinin mukayesesi"*(s.774-794), Dr.Martin Schede'nin *"Yunan ve Roma harabelerinin nevi ve ehemmiyetleri."*(s.794-801), Dr.Clemens Bosch'un *"Tarihte Anadolu"*(s.801-811), Prof.Dr.Friedrich Sarre'nin *"Konya Selçuk Sanatı"*(s.811-813), Prof.Hâmit Sadi Selen'in *"16 ıncı Asırda yapılmış Anadolu Atlası- Nasuh Silâhî'nin "Menazil"i."*(s.813-817), Sayın Nevzad Ayas'ın *"Türkler ve Tabiat Kanunu."*(s.817-833), Prof.Fatih Gökmen'in *"Eski Türklerde Heyet ve Takvim:"*(s.833-841), Doçent Dr.Sadi Irmak'ın *"Türk Irkının biyolojisine dair araştırmalar. Kan grupları ve parmak izleri."*(s.841-845), Dr.Nureddin Onur'un *"Kan Grupları bakımından Türk ırkının menşei hakkında bir etüd:"*(s.845-851), Dr.Ş.Akkaya'nın *"Sümer Dilinin Bâbil Diline Tesiri"*(s.851-858), Prof.A.Rüstow'un *"At ve Araba kullanmanın Tarih ve Sosyoloji bakımından Ehemmiyeti:"*(s.858-863), Ark.R.O.Arık'ın bildirisi *"Proto-Etilere dair:"(s.863-874)*, Prof.W.Deonna'nın *"Şark ve Kadîm Yunanistan: Primitivisme=iptidaîcilik*

ve Classicisme=Klâsikçilik.- Bunlar arasındaki mübadele ve muarazalar:"(s.874-887), Sayın Fr.Psalty'nin *"Türkelide (Türklerde) Hıristiyanlık."*(s.887-895), Dr.A.von Gabain'in *"Hun-Türk Münasebetleri."*(s.895-911), Sayın Feyzi Kurtoğlu'nun *"XVI.Asırda Hind Okyanusunda Türkler ve Portekizliler:*(s.911-923), Sayın T.H.Balcıoğlu'nun *"Edremit civarında Türk Aşiretleri:"*(s.923-938), Sayın Kâmil Kepecioğlu'nun *"Türklerde Spor"*(s.939-948), Sayın H.Fehmi Turgal'ın *"Mülga Şer'iye Mahkemeleri Sicilleri üzerinde incelemeler."*(s.948-962) , Prof.Dr. Fehim Bayraktareviç'in *"Türk-Yugoslav Kültür Münasebetleri."*(s.962-971), Doç.Dr. Hıfzı Veldet'in *"Türk Kadınının Hukukî vaziyeti. (Tarihte ve Yeni Türk Hukukunda)"*(s.972-983), A.Fuad Başgil'in *"Türk Milliyetçiliği- Doğuşu-Mânası-Gayesi ve Vasıfları" (s.983-996), Cemil Bilsel'in "Lozan Barış Andlaşması"*(s.996-1002), Doç. Ömer Lütfi Barkan'ın *"Osmanlı İmparatorluğunda kuruluş devrinin toprak meseleleri"*(s.1002-1013), Prof. İsmail Hakkı İzmirli'nin *"Peygamber ve Türkler"*(s.1013-1044), Dr.W.Brandenstein'in *"Limni'de bulunan kitabe- Etrüsklerin Anadoludan neşet ettiklerine dair dil bakımından en ehemmiyetli delil."*(s.1044-1051), Prof. G. Jacopı'nin *"Etrüsk meselesi ve bunun Şarktaki vaziyeti."*(s.1051-1062), Prof.Sadri Maksudi Arsal'ın "*Beşeriyet tarihinde Devlet ve Hukuk mefhumu ve müesseselerinin inkişafında Türk Irkının rölü."*(s.1062-1093), Prof.Louis Delaporte'nin bildirisi *"Eti (Hatti) nin,aşağı Mezopotamya ile siyasî ve kültürel münasebetleri."*(s.1093-1103).

Kongreler de sunulan bildirilerin ana başlıklarından da anlaşılacağı üzere, tebliğ edilen çalışmaların ağırlık noktası Eskiçağ Tarihi ve arkeolojik araştırmalar oluşturmuştur[36]. Yurtiçinde yapılan bu önemli kongrelerin yanı sıra, yine bu dönemde Türk Tarih Kurumu tarafından Türkiye'deki bilimsel çalışmaların tanıtılması ve bilgi paylaşımının temini için de yurt dışında düzenlenen Kongre ve Sempozyumlara Türk bilim insanlarının gönderildiğini de müşahede etmekteyiz. Araştırma sahamız itibarıyla bazıları şunlardır: Prof. Dr. Muzaffer Göker'in 09.09.1934'de Sofya'da katılmış olduğu *Uluslararası Bizans incelemeleri kongresi*, Ord. Prof. Şemseddin Günaltay- Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı- Doç.Dr.Arif Müfid Mansel- Celâl Esat Arseven'in 1935'de Leningrad'da katıldıkları *Uluslararası III. İran Sanat ve Arkeoloji Kongresi*, Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu ve Remzi Oğuz Arık'ın 02.08.1936'da Oslo'da katıldıkları *Uluslararası Tarihten Evvelki ve İlk Tarihsel Çağlar Kongresi*,01.09.1937'de Bükreş'de düzenlenen Prof.Dr.Âfet İnan, Prof.Yusuf Özer ve Prof.Dr.Hasan Reşit Tankut'un katılmış oldukları *Uluslararası XVII.Antropoloji ve Prehistorik Arkeoloji Kongresi* ve Prof.Dr.Hikmet Bayur'un 05.03.1938'de *Cenevre Tarih ve Arkeoloji Kurumu'nun 100'üncü yıldönümü Kutlama Toplantısı*'nı ifade edebiliriz (İğdemir, 1973, s.105 vd.).

Dönemin Eğitim Reformları Hakkında Genel Bir Mülahaza

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitime vermiş olduğu önemi arz etmemiz açısından, I.- II. İnönü Muharebelerinden sonra ve Sakarya Meydan Muharebesi'nin hemen öncesin de, yani 15.7.1921 yılında Maarif Vekaleti'nce Ankara'da düzenlenen "Maarif Kongresi"nin açılış nutkunda ki söylevini "*Asırların mahmul olduğu derin bir ihmali idarinin bünyei devlette vücuda getirdiği yaraları tedavi için masruf olacak himmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibraz etmemiz lazımdır.*" (Yücel, 1939, s.3) ifade etmemiz sanırım yeterli olacaktır.

Bu dönemde eğitim alanında yapılan reformlardan kısaca söz etmemiz gerekirse ; 16.09.1921 yılında Darülfünun Divanı'nın fakültelere kız öğrenci kabulüne onay vermesi, İstanbul Muallimler Cemiyeti'nin 22.09.1922 tarihinden itibaren "Muallimler Mecmuası"nı çıkarmaya başlaması, Büyük Millet Meclisi'nin 08.04.1923 tarihinde çıkarmış olduğu 326 sayılı

[36] Kongreye katılanlar için kongre bitiminden sonra Çanakkale (Truva),Alaca höyük, Pazarlı, Boğazköy, Yazılıkaya ve Yerköy gezileri de düzenlenmiştir. Kongre hatırası olarak Alacahöyük'te bulunan geyik heykelinin resmi pul olarak bastırılmıştır. İkinci Türk Tarih Kongresi 1943,a.g.e.s.LVIII.

kanun gereği Öğretmen Okulları ve Sancak İdadileri genel devlet bütçesine dâhil edilerek yönetimlerinin de direkt olarak Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesi , 29.05.1923 yılında ilk defa bir bayan öğretmenin İstanbul Vilâyeti Tedrisat-ı İptidaiye Meclisi'nin iki üyeliğinden birine öğretmenler tarafından seçilmesi, Milli Eğitimi tek çatı altında toplayan 3 Mart 1924 "Tevhid-i Tedrisat"ın kabulü ve 1 Kasım 1928 yılında ilan edilen Harf İnkılâbını ifade edebiliriz[37] (Unat, 1964, s.155 vd.). Ayrıca,1933 yılında Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü kurularak kız çocukları için mesleki eğitim çalışmalarına da başlandığı görülmektedir (Güven, 2007, s.221; Kodaman, 1999, s.84 vd.; Hanioğlu, 2011, s.159).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk dönemi, eğitim reformları içerisinde önemli bir yer işgal eden diğer bir mevzu ise, lise ve ortaokullar için hazırlanan tarih kitapları olmuştur. Dönemin en önemli eseri ise, Türk Tezi kapsamında hazırlanan Tarih I, Tarih II, Tarih III ve Tarih IV olarak bilinen Lise Tarih kitaplarıdır. Ayrıca, Atatürk dönemi ortaokullar için hazırlanan bu kitapların gelen talep üzerine liselere verildiği de birçok kaynak da ifade edilmektedir[38]. (İğdemir, 1973, s.10)

Söz konusu eserlerin, "Tarih I Tarihtenevvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar", "Tarih II Ortazamanlar", "Tarih III Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı-Türk Tarihi" ve "Tarih IV Türkiye Cumhuriyeti" başlıkları altında hazırlandığı görülmektedir.

Araştırma konumuz itibarıyla, Tarih I ve yukarı da zikredilen diğer eserler bütüncül bir biçimde incelendiğinde, hemen hepsinin yazıldığı dönemin siyasi ve sosyo-kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler sunduğu görülür. Dönemin Eskiçağ Tarih anlayışı açısından büyük bir öneme haiz olan Tarih I'i incelediğimizde, söz konusu eserin on dört bölümden oluştuğunu müşahede etmekteyiz. "*Beşer Tarihine Giriş"* başlıklı ilk bölümünde, Dünya'nın yaratılışı, ilk insanlar, Tarih ilmine giriş detaylı olarak verilmektedir. II. Bölümde yer alan *"Büyük Türk Tarih ve Medeniyetine Umumî Bir Bakış"* başlığı altında, Türklerin anayurdu, Genel Göçler, Asya'dan Sümer, Elam, Hitit, Mısır ve Avrupa bölgesine gelen Türk göçleri hakkında (iddialar) bilgilerin mevcut olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu bölümde Eski Türkler 'in iktisadi ve beşeri faaliyetleri hakkında da detaylı bilgiler mevcuttur. III. Bölüme geldiğimizde ise, detaylı bir şekilde "*Çin"* tarihinin ele alındığı ve Moğol- Çin Türkeli üzerinde durulduğu görülmektedir. "*Anayurtta En Eski Devletler"* başlığı altında yer alan IV. Bölüm , Hun ve Topa Türkleri hakkında siyasi ve sosyal bilgiler içermektedir. V. Bölümde, "*İskit Türk İmparatorluğu"* medeniyeti hakkında detaylı bilgilerin verildiği görülmektedir. VI. Bölümün *"Hint"* Medeniyetine ayrıldığını müşahede etmekteyiz. VII. Bölüm de ise, "*Kalde, Elam ve Asur"* başlığı altında Sümer, Akat, Elam, Babil, Asur ve Sümer Medeniyetleri hakkında detaylı bilgilerin mevcut olduğunu görmekteyiz. VIII. Bölümde "*Mısır"* başlığı altında Mısır Coğrafyası, Tarihi ve Kültürü detaylı bir şekilde ele alınmıştır. IX. Bölüm *Anadolu* başlığı altında Eti, Frik ve Lidya tarihi ve medeniyetleri hakkında bilgi verilmektedir. X. Bölüm'de "*Fenikeliler"* başlığı altında Sayda ve Sur dönemi, Fenike Alfabesi ve Kartaca hakkında bilgiler sunulmaktadır. XI. Bölüm "*İbraniler"* başlığı altında ,Palestin, İbrani Kavmi, Peygamberler, Beniisrail, Musa kanunları, Davut ve Süleyman Peygamberler, Yahudilik ve Hristiyanlık hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. XII. Bölüm de "*İran"* başlığı altında Metler, Persler, Partlar ve Sasaniler hakkında bilgiler mevcuttur. XIII. Bölüm "*Ege Havzası"* başlığı altında Ege

[37]"Yukarıda ifade edilen okulların genel yönetimi 326 sayılı kanundan önce vilâyeti hususî idareleri tarafından yapılmaktaydı."

[38]Behar'a göre ise, "Liseler için hazırlanan ilk resmi tarih ders kitapları 4 cilt halinde 1932 yılında yayınlandı. Bu kitabın ana esin kaynağı 1929-30 yıllarında yazılmış olan daha önce incelediğimiz **Türk Tarihinin Ana Hatları** adlı çalışma idi. Cumhuriyet kurulduktan sonra hazırlanan bu dört ciltlik ilk resmi tarih kitabı hemen ertesi yıl basitleştirilerek orta okullar için üç cilt haline getirildi. (**Ortamektep İçin Tarih)** ve ilk cildi 1933'de yayınlandı..." Behar 1992.,*a.g.e.*s.108 vdd.

Bölgesi'nin Coğrafyası, Minos, Miken, İon, Isparta (Sparta),Atina, Grek Medeniyeti, Peloponez Savaşı, Makedonya ve Büyük İskender konuları detaylı olarak işlenmektedir. Son olarak "*Eski İtalya ve Etrüskler"* başlığı altında yer alan XIV. Bölüm, aynı zamanda içerik ve sayfa olarak (86 sayfa) eserin en geniş kısmını oluşturmaktadır. Söz konusu bölümde, Eski İtalya ve Coğrafyası, Etrüskler, Roma İmp.'nun yükselişi ve çöküşü anlatılmaktadır. Ayrıca, kısmen de olsa Atilla'nın Batı Roma seferlerine değinildiği de görülmektedir[39].

Atatürk Dönemi yazılan bir diğer önemli eser de, Türk Tarihinin Ana Hatları[40] olmuştur. On bir bölümden oluşan eserin ilk bölümünde yer alan "*İnsan Tarihine Giriş"* kısmın da Tarih nedir? Dünya, evren, ırk, dil ve ilk insanın düşünce yapıları hakkında detaylı bilgilerin verildiği görülmektedir. II. Bölüm de "*Türk Tarihine Giriş"* başlığı altında Türklerin Ana Yurdu ve Genel Göçler hakkında önemli bilgiler sunulmaktadır. III. Bölüm olan "*Çin"* başlığı altında, başta Çin'in Coğrafyası, Mongolya, Mançurya ve Çin Türkeli olmak üzere söz konusu medeniyetin siyasi ve sosyo-kültürel gelişimi hakkında detaylı bilgilerin verildiği görülmektedir. IV. Bölümde "*Hint"* başlığı altında Hindistan'ın coğrafyası, siyasi yapısı, kültür ve medeniyeti hakkında önemli bilgilerin mevcut olduğu müşahede edilmektedir. V. Bölümde "*Kalde, Elam ve Asur"* başlığı altında Sümer, Akad, Elam ve Asur medeniyetleri hakkında dikkate değer bilgiler sunulmuştur. VI. Bölümde "*Mısır"* başlığı altında, eski çağ dönemi Mısır coğrafyasın da inkişaf eden siyasi ve sosyo-kültürel unsurların gelişimi hakkında detaylı bilgilere yer verildiği görülmektedir. VII. Bölümde "*Anadolu"* başlığı altında, Eskiçağ Anadolu Medeniyetlerinden Eti (Hitit), Frikya, Lidya hakkında önemli bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, kısmen de olsa Kimmer'lerin söz konusu bölgede ki faaliyetlerine de değinilmiştir. VIII. Bölüm de "*Ege Havzası"* başlığı altında Yunanistan'ın coğrafyası, Ege Medeniyetlerinden Dor'lar, Minos, İon ve Atina hakkında önemli bilgilerin mevcut olduğu görülmektedir. IX. Bölüm de "*Eski İtalya ve Etrüskler"* başlığı altında İtalya'nın coğrafyası, Etrüskler ve Roma şehrinin tarihçesi hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. X. Bölüm de "*İran"* başlığı altında İran coğrafyası, Medler, Persler, Partlar ve Sasaniler hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Eserin son kısmını oluşturan XI. Bölüm de ise, "*Orta Asya"* başlığı altında, Orta Asya coğrafyası, kurganlar, eski Türk şehirleri, Kutluk Devleti, Oğuzlar, Uygurlar, Hazar D., Samanoğulları, Gazneliler, Karahanlılar, Selçuklular, Cengiz Dönemi, Timur Devleti, Osmanlı İmparatorluğu, Anadolu'da yer alan Türk beylikleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da ihtiva eden önemli konulara değinildiği görülmektedir. Söz konusu bölüm içerik ve sayfa (142 sayfa) olarak kitabın en geniş kısmını oluşturmaktadır. Eserin geneli eski çağ tarihi konularını içermekle beraber, bilhassa XI. Bölümün son kısmında yer alan Avrupa Hun

[39] "Tarih I Tarihtenevvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar" T.T.T.Cemiyeti tarafından yazılmıştır.1932 İstanbul Devlet Matbaası. "Bu kitap, 342 sayfalık bir metin (Metin içerisinde aynı zamanda konularla ilgili bazı tablolar da yer almaktadır.), metin sonunda 7 sayfalık iyi bir kronoloji, ders kitabı olmasına karşın 30 sayfalık iyi bir index, 7 renkli tablo,137 adet resim ve 22 haritadan oluşmaktadır. Ayrıca kitabın farklı analizi ve eleştirisi için bknz.Behar 1992.,*a.g.e.*s.108 vdd.

[40] Türk Tarihinin Ana Hatları ve liseler için hazırlanan Tarih I,II,III ve IV kitapları hakkında, bizzat Atatürk'ün düzeltmeleri ve çalışmalarını içeren nüshalar için bknz. " *Atatürk'ün Bütün Eserleri*" Cilt:24 (Ağustos 1930-25 Ocak 1931),Kaynak Yayınları. (Arif Acaloğlu, Lale Akalın, Tevfik Akgün, Yılmaz Akkılıç, Doç. Dr. Yavuz Aslan, Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, Z. Şefik Atun, Orhan Balcı, Servet Bayoğlu, Ali Rıza Cihan, Ertuğrul Danık, Yücel Demirel, Muazzez Deren, Ahmet Cevdet Geçkili, Ahmet Gedik, Yılmaz Gruda, Derya Güren Yücel, Rasih Nuri İleri, Nevzat Kaya, Prof.Dr.Mustafa Keskin, Alp Kuran, Ömer Saim Kurmuş, Mustafa Onar, Bertan Onaran, Teoman Özalp, Kiraz Perinçek, Mehmet Perinçek, M.Remzi Sarıçetin, Dr.Salâhi R. Sonyel, Martı Şahin, E. Tuğ. Halil Şimşek, Ali Rıza Taşdelen, Enis User, İrfan Yardımcı, Hikmet Yavuzyiğit, İlker Yücel, İsa Yücel.), Ekim 1998 s.15-260 ; Andrew Mango, "*ATATÜRK Modern Türkiye'nin Kurucusu"-"Atatürk-The Biography of the Founder of Modern Turkey"* Remzi Kitabevi, 2013, s.566

İmparatorluğu mevzusundan itibaren, Ortaçağ Türk Devletleri üzerinde yoğunluk kazandığı görülmektedir[41].

Araştırmamız kapsamında inceleyeceğimiz son eser ise, Ortaokul ve Liseler için hazırlanan Medenî Bilgiler[42] (Akkoç, Aytolu, Başkurt, Başkurt,Daşçı, Erdem, Kurtulmuş, Soper, 1998, s.15-265) kitabı olacaktır. Bizzat Atatürk'ün katılımıyla hazırlanana eser 1930 yılında Prof. Dr. Afet İnan tarafından yayınlanmıştır. Bu kıymetli eser 07.09.1931 yılında Maarif Vekâleti, Millî Talim ve Terbiye Dairesinin 2197 sayılı kararı doğrultusunda "Vatandaş İçin Medenî Bilgiler" adıyla okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. Söz konusu eserde *Millet, Devlet, Hâkimiyet, Cumhuriyet, Demokrasi, Hürriyet, Çalışmak- Meslek ve Vatandaşın Devlete Karşı Vazifeleri* gibi başlıklar altında önemli konulara değinildiği görülmektedir.

Türkiye'nin istikbali için köklü bir eğitim reformunun şart olduğuna inanan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bu konuyla da bizzat ilgilendiği bilinmektedir. Nitekim Atatürk'ün Ankara Kız Lisesi, Ankara Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi, Darülfünün (İstanbul Üniversitesi) gibi birçok kurumu sık sık ziyaret etmesi, onun eğitime ne kadar önem verdiğinin açık bir işaretidir. Atatürk, yalnızca eğitim kurumlarının fizikî koşullarını değil, aynı zamanda ders programları ve içerikleri ile de yakından ilgilenmiştir. 1 Temmuz 1933 yılında Galatasaray Lisesi'nin orta kısım mezunlar için düzenlenen sınava iştirak edip, farklı alanlardan sorular sorması bunun en güzel örneklerinden birisidir. Bu ziyaret sırasında, Atatürk'ün tarih dersi ile ilgili yaptığı sözlü sınavı oldukça manidardır.

" ….Nejat Efendi'den sonra giren Ahmet Efendi'ye yurt bilgisi sorusu olarak:

'Türkiye'de ve Almanya'da reisicumhur seçimi nasıl yapılır?'... diye sormuşlardır. Gazi Hazretleri, aynı talebeye tarih sorusu olarak eski Türk medeniyetlerini, Mısır, Eti ve Sümer medeniyetlerinden hangisinin daha eski olduğunu sormuşlar, talebe Eti medeniyetinin eski olduğu cevabını verince *; "Sümer medeniyeti daha eskidir"* demişlerdir (Bali, Ertan, Göney, Kıral, Perinçek, Sayarı, Şahin, 1998,s.200).

Ayrıca, sorularının bir kısmı Iraksak ve Hipotetik düşünme tarzını teşvik edici bir nitelik de olduğu gibi, analiz ve sentez yapma yeteneklerinin geliştirilmesine yönelikte özellikler taşımaktadır (Bali, Ertan, Göney, Kıral, Perinçek, Sayarı, Şahin, 1998, s.191-207; Ata,2000, s.85-90).

Yerli ve Yabancı Bazı Bilim İnsanlarının Türk (Millî) Tarih Tezi'nin İnkişafı Hakkındaki Görüşleri

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ortaya konulan Türk (Millî) Tarih Tezi ve buna bağlı olarak gelişen Tarih bilincini açıklayabilmek için, dönemin siyasi, sosyolojik ve kültürel yapısını iyi analiz etmemiz gerekir. Bu hususta ki, en iyi analizlerden biri hiç şüphesiz Ekrem Akurgal'a aittir.

Akurgal'a göre, Millî tarih tezinin oluşumuna etki eden iki ana unsur bulunmaktadır.

"***Türk Tarih Tezinin*** *en mühim ve alâka çekici tarafı kos koca Osmanlı İmparatorluğu ve eşsiz* ***Selçuk ve Uygur*** *medeniyetleri dururken Atatürk'ün* ***İskitlere, Hititlere ve Sümerlere*** *gidişidir. Avrupa'da ve bazı yerli çevrelerde tenkit edilen bu nokta-i nazar aslında çok esaslı sebeplere dayanmaktadır.*

[41] Türk Tarihinin Ana Hatları (Kemalist yönetimin resmî tarih tezi) Birinci Basım 1930,İkinci Basım 1996,Üçüncü Basım 1999.Kaynak Yayınları:187 Beyoğlu/İstanbul. Ayrıca kitabın farklı analizi ve eleştirisi için bknz. Behar 1992.,*a.g.e.*s.102 vdd.

[42]Medeni bilgileri için el yazısı taslak nüshaları için bknz. "Atatürk'ün Bütün Eserleri" Cilt:23.s.15-265
-**Medeni Bilgiler** (Uygarlık Bilgileri),Hazırlayan: Nurer UĞURLU, Örgün Yayın Evi. İstanbul, 2003,s.9 vdd.

I. Atatürk bir ihtilâl yarattı. Bu Osmanlı İmparatorluğu'nun son asırlardaki dünya görüşüne karşı meydana gelmiş bir Revolutiondur. Bu itibarla yeni bir ruhla teçhiz etmek istediği milleti için Osmanlı tarihini örnek tutamazdı. Zaten yukarıda da belirttiğimiz gibi Osmanlı siyasetinin ve zihniyetinin tasfiyesi mevzuu bahis olduğuna göre daha başka, yıpranmamış, tenkitten uzak kalmış biraz da ***dasitanî ve mitolojik*** *olan bir tarihe ihtiyaç vardı. Onun için Atatürk eski çok eski devirlere gitmek lüzumunu hissetti.*

II. Atatürk yeni tarih tezini aynı zamanda müstevlilere karşı mânevi bir müdafaa silâhı olarak kullanmak üzere ortaya atmıştır.

Birinci büyük harpten sonra Türk yurdunu istilâ etmek isteyen kuvvetler bazı tarihî sebepler öne sürerek hareket ettiler. Bir zamanlar Batı-Anadolu'da büyük bir medeniyet kurmuş olan Yunanlılara 'Bu topraklar sizindir' diyerek onları istilâya sevk edenler, tarihi emperyalist düşüncelere alet etmek istediler. Faşizm de aynı şekilde Akdenize ***Mare Nostrum*** *diyerek ve Anadolu'nun bazı kısımlarının bir zamanlar* ***Imperium Romanum****'a ait olduğunu işaret ederek Anadolu kıyılarına göz dikmişti. Bunlara karşı Atatürk tarih tezini ortaya koydu. Ve eğer Anadolu'yu eski sakinlerinin çocuklarına vermek lâzım gelirse bunu herkesten çok Türklerin hak ettiğini bir mukabil tez olarak öne sürdü. Çünkü Anadolu'nun en eski sakinleri* ***Hititler****'di ve Hitiler de Türklerin ceddi idi. Böylece Atatürk düşmanının silâhına aynı silâhla mukabele etti.*

Fakat Atatürk yeni bir tarih tezi ortaya koyarken ve bunu da siyasi emellere karşı bir müdafaa silâhı olarak vücuda getirirken hiçbir zaman ilmî metoddan, hakikatten ve mantıktan ayrılmayı düşünmemiştir.....

O zaman ki Türk Tarih Kurumu Başkanı olan Sayın Tevfik Bıyıklıoğlu'ya 1931 senesinde yazdığı mektupta Atatürk şöyle demektedir:

'Tarih yazmak için tutulan yolun mantıkî ve bilhassa ilmî olması şarttır. Bu münasebetle yüksek heyetinizin reisi bulunan zat-ı âlinize hatırlatırım ki yeni dünya ufuklarına açacağınız yeni tarih semasında dikkatli olunuz. Sümmettedarik bir eser vücuda getirerek ferdasında nadim olmaktansa hiçbir eser vücuda getirmemek, âczini itiraf etmek evlâdır. İlim sahasında vesveseli olmak, miskin müesseselerin mezunlarına inanmaktan evlâdır.' Mektupta, metoda ve sağlam vesikalara dayanmanın lüzumuna ait daha başka sarih mütalâalar da mevcuttur." (Akurgal, 1956, s.582 vd.).

Cumhuriyet Türkiye'sinin en önemli tarihçilerinden biri sayılan ve aynı zamanda da eşine az rastlanır bir entelektüel birikime sahip olan Prof. Dr. İlber Ortaylı'da, Türkiye'de klasik çağın algılanması makalesinde bu hususu ele alarak *"..1940'larda Yunan dili profesörü Sinanoğlu "Humanisme Avenir" adlı kitabında; Kemalist Türkiye'nin aklın hakimiyetini (rasyonalizmi) seçtiğini, dini devletten ayırarak Batı Medeniyeti'nin lâik köklerine, yani klâsik Greko-Romen düşünceye eğildiğini; Kemalist devrimlerin hilâfeti kaldırmak, dinî eğitimi yasaklamak ve Roma Hukuk sistemini getirmekle, gelecek için umut veren hümanist bir düşünce ve bilime yol açtığını söylüyordu. Bu Kemalist hümanizmin, hümanist eğitime çok önem verdiği açıktır. Ancak bu hümanist eğitimin Türkiye'nin tarihî kültürel ortamında sadece Yunanca ve Latince'ye münhasır realist bir görüş değildir. Hümanist eğitim taraftarları, Şark dillerini ve Osmanlıcayı dikkate alan bir eğitim projesi ve müfredat sunmadıkça gerçekçi sayılamazlar. Hümanizma, Rönesans'ın getirdiği bilinçli bir tarih ve felsefe kavramıdır. Eski dünyaya yönelişi temsil eder. Öncülerin başında, hakikaten büyük Floransalı* ***Petrarca*** *gelir. Ama, hümanist kültür, kesintiye uğramaksızın Eskiçağdan beri ve bütün Ortaçağ boyunca Akdeniz'de yaşamıştır. Bu kültürün kaynağı neydi? Şüphesiz Akdeniz çevresindeki medeniyet...."* hümanist düşünce tarzının Türkiye'de oluşum sürecini , alt yapısını ve uygulanış biçimini bilimsel veriler

doğrultusunda irdeleyerek izah etmesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca, Akdeniz çevresindeki medeniyetin ana hatlarını ise , "*Aslında Türkiye'de Yunan-Roma kaynaklarına yönelmek bazı batıcı ve aksine muhafazakâr Doğucu çevrelerin yorumladığı gibi, medeniyet çevresini değiştirmek değildir Eski Akdeniz bir bütündür."* ifadesiyle kesin bir üslupla çizdiği kanısındayım (Ortaylı, 2009, s.77,64).

Bu değerli bilim insanlarımızın yanı sıra, yurt dışındaki bazı bilim adamlarının da görüşleri dikkate değer özellikler taşımaktadır. Bunlardan bir örnek vermek gerekirse, Türkiye uzmanı olan ve Dünya bilim camiasında da saygın bir yere sahip olan Mango'nun, Türk Tarih Tezi hakkındaki görüşlerinin büyük bir öneme sahip olduğu kanısındayım. O'na göre, "*Mustafa Kemal'in yarattığı tarih, yurt içindeki İslam görüşüyle ve dışardan gelen küçültücülüklerle çatışmanın oluşturduğu bir sonuçtu. Mustafa Kemal tarih anlayışının halkına özgüven duygusu vermenin yanı sıra, onları ülkenin İslamiyet-öncesi dönemlere ait kültür mirasını koruyacak, daha iyi ve daha bilgili insanlar haline getireceğini umuyordu. Belirli bir dereceye kadar bunun sağlandığı söylenebilir* (Mango, 2013, s.566)……. *Her şeye karşın, hümanist ve evrensel bir dünya görüşü vardı. Yarattığı gençlik kültü- o zamanlar yaygın bir görüngü – cehaletle savaşırken, İtalya, Almanya ve Sovyet Rusya'dan farklı olarak, milli, ırkçı ya da sınıfsal düşmanlıklara yönelmedi. 'Övün, çalış, güven' sloganı [kendi kendini yetiştirme ilkesini savunan İskoç yazar] Samuel Smiles'in felsefesini Türkiye'ye taşıdı…..* (Mango, 2013, s.610).

Atatürk dönemi Millî Tarih anlayışının ve Kültür alanında ki yenileşme hareketlerinin, önemini ifade etmek açısından Halil İnalcık hocamızın, Arnold Toynbee'nin *A Study Of History* adlı eserin tetkikinde geçen Atatürk ihtilâlinin prensipleri mevzusundaki kültür bahsi açıklamasıyla bu hususun tamamlaması sanırım en uygunu olacaktır. *"...4.Kültürel ve sosyal sahada ihtilâl: Bağımsızlık savaşı, esas Batılılaşma savaşı için ancak zarurî bir başlangıçtı. Asıl ihtilâl, kültürde ve cemiyet yapısında olmuştur. Bu yapılmasaydı kazanılan askeri zafer, Türkiye'nin dünya yüzünden kalkmasını ancak kısa bir zaman için geciktirebilirdi. Atatürk Batılılaşmayı bir ölüm kalım dâvâsı olarak daha bağımsızlık savaşı devam ederken ortaya atmıştır (A Study of History, VIII,s.226). Bu kültür savaşı bilhassa 1922-1928 arasında yapılan devrimlerle kazanılmıştır..."* (İnalcık, 1963, s.55 vd.; İnalcık, 2014, s.365-373).

Sonuç:

Lale devri ile başlayan Reform ve kısmi hümanist akımlar, Anadolu topraklarında ancak XIX.' dan itibaren kendini hissettirmeye başlamıştır. Binaenaleyh, Cumhuriyet Türkiye'sinin kurulmasıyla, modernleşme ve hümanizm akımı Anadolu topraklarında Millî bir yapıya bürünerek inkişaf ettiği görülmektedir. Rönesans ve Reform 'un da ana teması olan sanat, mimari, bilim ve din gibi Sosyal ve Beşeri konulardaki gelişmeler Cumhuriyet Türkiye'sinde Modern toplum kurma arayışları içerisinde yeniden yorumlanmıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak yeni bir Tarih anlayışı meydana gelmiş ve akabinde de Türk (Millî) Tarih tezi olarak ortaya konmuştur (Çapa, 2002, s.39-55). Bu tezin ve tarih anlayışının oluşumunda arkeoloji, antropoloji, filoloji ve eskiçağ tarihi çalışmaları ön planda yer almaktadır.

Bilindiği üzere, arkeoloji ve Eskiçağ Tarihi çalışmaları Anadolu topraklarında Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde başlamıştır. Fakat, söz konusu bu çalışmalar genellikle yabancı bilim çevreleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak, 1883 yılına gelindiğinde Osman Hamdi Bey'in büyük bir özveriyle gerçekleştirmiş olduğu Nemrut ve bilhassa 1887 yılında ki Sayda (Sidon) kazıları Osmanlı arkeolojisinin inkişafı açısından büyük bir çığır açmıştır. Fakat, dönemin siyasi ve sosyo-ekonomik koşullarının yeterli olmaması arkeolojik ve eskiçağ tarihi çalışmalarının istenildiği ölçüde gelişmesini engellemiştir. Ayrıca, Cumhuriyet Türkiye'sinin

kuruluş dönemine kadar Johann Joachim Winckelmann, John Frere (Gerçek, 1999, s.8 vd.)[43], Jean- François Champollion, Ernest Renan, Henry Creswicke Rawlinson, B. Hrozny gibi bilim insanlarının Osmanlı bilim Dünya'sın da gözükmemesi, söz konusu faaliyetlerin sadece kazı veya yüzey araştırmaları niteliğinde kalmasına neden olmuştur (Gerçek, 1999, s.116 vd.; Özdoğan, 2011, s.78,83). Söz konusu bu olumsuzluklara rağmen, dönemin en önemli bilim insanlarından biri olan Osman Hamdi Bey'in, özel gayretleri ile geliştirilmeye çalışılan Müze-i Hümayun ve eski eserlerin korunması için çıkarılan nizamnameler[44], arkeoloji ve eskiçağ tarihi araştırmaların gelişimi açısından da hayati bir önem taşıdığı inkâr edilemez bir gerçektir[45].

Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları tarafından Milli bir yapıda kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yeni tarih anlayışıyla (Türk Tarih Tezi) Türkiye Eskiçağ Tarihi ve arkeolojisi için bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Hamit Zübeyir Koşay, Halet Çambel, A.M.Mansel, Şevket Aziz Kansu gibi bilim insanlarının yetişmesi Türkiye Eskiçağ Tarihi, Arkeolojisi ve Antropolojisinin gelişimi açısından büyük bir adım olmuştur. Ayrıca, 1930'ların başından itibaren, yurtdışından gelen yabancı bilim insanlarının İstanbul Üniversitesi ve Dil-Tarih Coğrafyası Fakültesi gibi kurum ve kuruluşlarda yürüttükleri önemli çalışmaların da Türk bilim Dünya'sının gelişimine büyük katkılar sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bu çalışmaları dikkatle takip ettiği ve büyük bir entelektüel birikime sahip olması nedeniyle de gerekli tüm desteği verdiği görülmektedir[46].

Buna ilaveten, Gazi Paşa'nın, genç Cumhuriyetin Milli, Hümanist, akla ve pozitif bilimlere dayanan bir tarih anlayışının oluşması için mücadele verdiği de inkâr edilemez bir gerçektir. Binaenaleyh, Türk tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi gibi birçok kurumu ihdas etmiş olması da bunun en güzel örneğidir. Ayrıca, bizzat kurumların çalışmalarını da takip ettiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra, büyük bir tarih sevgisi ve bilgisine sahip olan Gazi Paşa'nın dönemin en önemli entelektüel ve bilim insanlarının eserlerini de dikkatle takip ettiği görülmektedir. Bu bağlamda, Ziya Gökalp'ten, H.G.Wells'e (Hanioğlu, 2011, s.178 vd.) kadar dönemin pek çok yerli ve yabancı bilim insanlarının eserlerini büyük bir dikkatle inceleyen ve fırsat buldukça da bilimsel sohbetlere iştirak eden Gazi Paşa'nın, haklı olarak kurmuş olduğu yeni cumhuriyetin ana felsefesini "*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir."* olarak belirlemesi de tesadüfi değildir. Gerçekten de, günümüz modern toplumların temelinde, batıl yani hurafelerden, doğmalardan arınmış aklın ve bilimin esas alındığı toplumsal bir backgroundun bulunduğu görülmektedir. Hemen burada Gazi Paşa'nın medeniyet hakkındaki görüşünü ifade etmeden geçmemizin uygun olmayacağı kanısındayım .."*Türkler, bütün medeni*

[43] John Frere' nin İngiltere'de yaptığı kazılar neticesinde tespit ettiği eski çakmaktaşı aletlerini 1797-1798 yılları arasında sunduğu bildirilerle bilim Dünyasına tanıtması, Eski çağ tarihi araştırmaları açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

[44] Osman Hamdi Bey tarafından hazırlanan ve 13 şubat 1884 yılında yürürlüğe giren Asar- Atika Nizamnâme'siyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski eserlerin yurt dışına çıkarılması engellenmeye çalışılmıştır. Yine, söz konusu Nizamnâmenin 23 Nisan 1906 tarihinde bazı ufak değişikliklere tabi tutularak yenilendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet Türkiye'sinde de 1973 yılına kadar hayatiyetini sürdüren bu nizamnâmenin, 1710 sayılı "Eski Esereler Kanunu"nun çıkarılmasıyla hükmünü kaybettiği de bilinmektedir. Ferruh Gerçek 1999.,*a.g.e.*s.115 vdd.

[45]29 Ocak 1869 tarihinde Osmanlı'da müze ismi ilk defa kullanılmıştır. Osmanlı'da ilk müzenin oluşturulmaya çalışılması ise, 1846 tarihine tekabül etmektedir. Aya İrini (Hagia Eirene)'de Ahmet Fethi Paşanın desteği ile başlamıştır. Ferruh Gerçek 1999.,*a.g.e.*s.78-85,1-12; Avrupa'da ise, ilk Müze çalışması 1679-1683 yılları arasında Oxford Üniversitesinde başlamıştır. Tarihçi ve iyi bir kolleksiyoner olan Elias Ashmole'nin topladığı eserlerden yararlanılarak kurulan müzeyi, 1759 yılında British Museum'un halka açılması takip etmiştir. Ayrıca, Louvre Museum 1793 ve ilk Bilim Müzesi ise, Paris'te 1794 yılında kurulmuştur. Amerika'da ilk kurulan müzeler ise, 1785 American Museum (Philadelphia), ve 1790 Tammany Society Museum (New York)' dur.

[46] Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün entelektüel birikimi hakkında son dönemde yayınlanmış önemli bir eser olarak bknz. M.Şükrü Hanioğlu, *"Atatürk- An Intellectual Biography",* Princeton Universty Press,2011

milletlerin dostlarıdır. Memleketler çeşitlidir, ama uygarlık tekdir. Bir milletin ilerlemesi için de, bu biricik medeniyete katılması gerekir."[47] (Özata, 2005, s.66 vd.)

Bu bağlamda, 1930'larda ortaya konulan Türk Tarih Tezi hakkında maalesef bazı yanlış anlamaların ve büyük bir ihtimalle de bilgi eksiliğinden doğan yanlış yorumlamaların olduğu da bir gerçektir. Bu hususta doğru bir analiz yapılabilmesi için dönemin siyasi ve sosyo-kültürel gelişiminin her yönüyle ele alınması gerektiği kanısındayım. Aslında bu problemin cevabını yine Gazi Paşa'nın en yakınında bulunan Prof. Dr. Afet İnan'ın en iyi şekilde cevaplandırmaya çalıştığı da görülmektedir. O'na göre *"....Bugün Millet mefhumu altında teşekkül etmiş bir Türk varlığının, kavim olarak yaşadığı devirler elbette ki olmuştur. İşte Atatürk, bu devirlerdeki Türk kavminin, tarihî çağlarda olduğu gibi, ana-yurttan akınlarla yayılma izlerini belgelere dayanarak tarihçilerin incelemesini istedi. Bu çeşit belgeler inceleyenlerce bilinmektedir ki, en son çıkan eserlerde dahi ele alınarak izah edilmektedir. Bunları yakından inceleme fırsatı elde edemeyen bazı vatandaşlarımız bu gerçeği yanlış anlama yoluna gitmiştir. Meselâ, ana-yurttan vukubulan bu akınları göz önünde bulundurarak 'Dünyayı Türk yapıyorsunuz' demişlerdir. Bu görüş, yakinen biliyorum ki, Atatürk'ün esas fikri değildir.*

Bunu şöyle izah etmek isterim: Tarihî devirlerin Türk varlığını, nasıl ki bazen devlet kurmuş olarak, bazen kabile akını halinde başka devletlerin içine girmiş bir halde tesbit edebiliyorsak, ondan önceki devirlerde de durum böyledir.

Tarihî devrin akınlarıyle dünya Türk olmadığına göre, ondan önceki devirlerde de Türk varlığının izlerini bulmak mümkündür. İşte Atatürk'ün kafasında düğümlenen soruların cevabı bu idi. Türk'ün bugünden geriye giden tarih halkalarında boşlukları tamamlamak ve mümkün olduğu kadar derin temellerinde bu mevcudiyeti bulmak, ilmi yollarla araştırmaktır" (İnan, 1971, s.110 vd.).

Ayrıca, bu dönemde Türk Tarih Tezi bağlamında bazı önemli sosyal içerikli faaliyetlerinde olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilk olarak, Halk evlerinde ve çeşitli kurumlarda sahnelenen Milli Tarih Tezi konulu Tiyatro oyunlarını ifade edebiliriz (Başbuğ, 2013, s.163-207). Yine, bu dönemde Türk Tarih tezini simgeleyen resmi, hatıra amaçlı ve anma pulların da basıldığı görülmektedir. Bunlardan en dikkati çekenler arasında, ayakta duran demirci ve yanında bulunan Bozkurt figürlü Pul ile ikinci Türk Tarih Kurultayı anısına çıkarılan Hitit

[47]Türk bilim insanları tarafından, Atatürk'ün okuduğu eserler hakkında pek çok çalışmanın yapıldığı bilinmektedir. Halen dahi bu çalışmalar devam etmektedir. Burada sadece Eskiçağ tarih ile ilgili önemli birkaç eseri ifade etmemiz sanırım yeterli olacaktır. Atatürk'ün okuduğu yazar ve eserler arasında Descartes'in, *"Discours sur la Methode"*, Jean-Jacques Rousseau'nın *"Contrat Social-Toplum Sözleşmesi"*, Deguignes'in "*Histoire générale des Turcs des Mongols et des autres tartares occidentaux avant et depuis Jesus-Christ jusqu'a present",* H.G.Wells'in *"Dünya Tarihi ve Dünya Fedarasyonu Sorunu-Cihan Tarihinin Umumi Hatları",*J.A.Gobineau'nun *"Essai sur I'inégalité des races humanines"*, A.C.Haddon'un *"Les races humaines",*George Montandon'un *"La race, les races mise au point d'éthnologie somatique"*, E.Pittard'ın *"Les races et I'histoire"*, Hilaire de Barenton'un *"L'Origine des Langues. Des Religions et des Peuples",* Hermann F. Kvergic'in *"La Psychologie de quelques éléments des langues Turques",* François Lenormant'ın *"Histoire Ancienne De L'Orient- Jusqu'aux Guerres Médiques"* , Maxime Petit yönetiminde ki *"Histoire Générale des Peuples de L'Antiquité a nos Jours",* James Churchward'ın "*The Lost Continet of Mu"* , Ziya Gökalp, Şehbender-zade Filibeli Ahmet Hilmi, Mustafa Celâlettin ve Leon Cahun gibi bilim insanlarını ifade edebiliriz. Bu hususta detaylı bilgi için bknz. Gürbüz D. Tüfekçi *"Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar- 'Özel İşaretleri, Uyarıları ve Düştüğü Notlar ile' "*,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1983; Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar, Anıtkabir yayınları,2001, Cilt:12, s,1-128,129-185; Şerafettin Turan., *"Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar"*, Türk Tarih Kurumu Yayınları ,Ankara 1982., s.10-55,; Halil Erdemir & Hatice P. Erdemir *,"Atatürk'ün Ulus-Devlet Fikri Oluşumunda Eskiçağ Tarihi Kitaplarının Yeri",* Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring.Turkey 2011, s.425-442;Önder Göçgün, *"Atatürk'ün , Araştırıcı, Sorgulayıcı, 'Derin Tarih ve Dil Görüşü' ve 'Mu Medeniyeti' "*,Belgi Dergisi, Sayı 1(Kış 2011/I) s.1-13.

Geyiği figürlü pulu ifade edebiliriz[48] (Isfila, 2012, s.177). Hatta, II. Türk Tarih kongresinin önemini arz etmesi açısından özel damgalar arasında II. Türk Tarih Kurultayı damgasının da hazırlandığı görülmektedir (Isfila, 2012, s.993). Buna ilaveten, 1927 yılında birinci emisyon olarak çıkarılan kâğıt paralardan 5 ve 10 liralık banknotların üzerinde Türk Milliyetçiliğini ve Türk (Milli) Tarih Tezini simgeleyen bozkurt resminin de sıklıkla yer aldığı bilinmektedir[49].

Bütün bu mülahazalar çerçevesinde, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesi ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşması için eskiçağ tarihi, arkeoloji, antropoloji ve filoloji gibi sosyal ve beşeri bilimlerin ivedi bir şekilde güçlendirilmesi zorunluluğu kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu bilimlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda büyük bir öneme haiz olan Greko-Romen kaynaklarından yararlanılacağı gibi Hint, İbrani ve Asya kaynaklarından da faydalanılması gerekmektedir. Bunun için de söz konusu kaynakları orijinalinden okuyacak ve yeni yorumlar getirebilecek antik dilleri bilen entelektüel araştırmacıların yetiştirilmesi büyük bir önem arz etmektedir [50] (Arıkoğlu, 2009, s.177-184).

Sözlerimi konun önemini vurgulaması açısından Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şu anlamlı vecizeleriyle sonlandırmanın uygun olacağı kanısındayım. *"Tabiatta, bilirsiniz ki, hiçbir şey yok olmaz. Ne bir ses, ne bir söz, ne bir hareket….olduğu çağ ne kadar eski veya yeni olursa olsun, bütün bu oluşlar oldukları andaki gibi tabiat içindedir. Bu dalgalanmada, zaman ve mesafe mefhumu yoktur. Bugün dünyanın herhangi bir köşesinde söylenen sözü veya akis yapan hareketleri, yine Dünyanın herhangi bir köşesinde aynı anda işitmek, dinlemek zaptetmek mümkün olduğunu görüyoruz.*

Yarın bizi saran tabiat unsurları içinde, binlerce ve binlerce sene evvel söylenmiş sözleri, olduğu gibi toplayıp tespit etmek imkânına elbette varılacaktır. Tabiatın bugün için esrar dolu sinesine gireceği muhakkak görülen insan zekâsı, beklenen hakikatleri ortaya koyacaktır.

Yine bu insan zekâsıdır ki, beklediğimiz neticeyi elde etmemiş olmakla beraber, bugünkü araştırıcı zekâları tatmin edecek ve tarihi aydınlatacak yeni metotlar ve ilimler bulmuştur.

İşte arkeoloji ve antropoloji, o ilimlerin başında gelir. Tarih bu son ilimlerin bulduğu belgelere dayandıkça temelli olur. Tarihi bu belgelere dayanan milletlerdir ki, kendi aslını bulur ve tanır. İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi, bu ilim belgelerine dayanır. Yeter ki, bugünün münevver gençliği, bu belgeleri vasıtasız tanısın ve tanıtsın (İnan, 1971, s.48).

KAYNAKÇA

I. Basılı Eserler

ACALOĞLU, Arif., AKALIN, Lale., AKGÜN, Tevfik., AKKILIÇ,Yılmaz., ASLAN, Yavuz., ATAÖV, Türkkaya., ATUN, Z.Şefik., BALCI, Orhan., BAYOĞLU, Servet., CİHAN,

[48] Hitit Geyiği Pulu 1937 yılında basılmıştır.1926'da Londra Baskısı pulların da bozkurt ve demirci figürü pulu bulunmaktadır. Aynı zaman da bu figür pullar üzerinde uzun zaman kullanılmıştır. 1927 İzmir sergisi Sürşarjlı Hatıra pullarında , 1928 İkinci İzmir sergisi pullarında 1929 ve 1930 Latin alfabeli Londra baskısı pullarda bu figür sıklıkla kullanılmıştır.s.147-158.İkinci Türk Tarih kongresi 1943., *a.g.e.* s.LIII

[49]Bu dönemde basılan kâğıt paralar harf devriminden önce gerçekleştiği için Osmanlıca idi. Ayrıca üzerindeki kupürlerde Fransızcadır. *"İmparatorluktan Cumhuriyete Kâğıt Paranın Öyküsü"- "The Odyssey of the Paper Money from the Empire to the Republic"* Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.2008,s.166 vdd.

[50] Avrupa Dilleri ile Hint dilleri arasındaki ilişkiyi ilk defa ortaya atan Sir Willam Jones olmuştur. Fakat günümüzde O'nun görüşleri hakkında birçok şüpheli yaklaşımlar ve eleştiriler bulunsa da Doğu dillerinin, biliminin önemini arz etmesi açısından bize önemli ip uçları vermektedir.

Ali Rıza., DANIK, Ertuğrul., DEMİREL, Yücel.,DEREN, Muazzez., , GEÇKİLİ, Ahmet Cevdet., GEDİK, Ahmet., GRUDA,Yılmaz., YÜCEL, Güren Derya., İLERİ, Rasih Nuri., KAYA Nevzat., KESKİN, Mustafa., KURAN,Alp., KURMUŞ, SAİM,Ömer ., ONAR, Mustafa., ONARAN, Bertan., ÖZALP,Teoman., PERİNÇEK, Kiraz., PERİNÇEK, Mehmet., SARIÇETİN, M.Remzi., SONYEL, Dr.Salâhi R., ŞAHİN, Martı., ŞİMŞEK, E.Tuğ.Halil., TAŞDELEN, Ali Rıza., USER, Enis ., YARDIMCI, İrfan., YAVUZYİĞİT, Hikmet., YÜCEL,İlker., YÜCEL,İsa.," *Atatürk'ün Bütün Eserleri*" Cilt:24 (Ağustos 1930-25 Ocak 1931) Ekim 1998 s.15-262 .

ADABAĞ, Necdet., *"Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı"* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003,önsöz ve s.7.

ADIVAR, A. Adnan "*Osmanlı Türklerinde İlim",* Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık Ltd.Şti.İstanbul,1982,s.170-173.

AHİBAY, Banu.,"*Theoretical Approaches In Turkısh Archaeology" A Master's Thesis.* Department of Archaeologyand History of Art Bilkent University Ankara September 2007 ,s.37 vdd.

AKALIN, Cüneyt., ÇAKMAK, Şefik., GÜVEMLİ ,Oktay., İLAN, Emrah., KOÇ,Kemal., "*Atatürk'ün Bütün Eserleri"* Cilt:25 (26 Ocak 1931-28 Eylül 1932) Kaynak Yayınları Ekim 1998, S.107.

AKÇURA, Yusuf., " *Üç Tarz-ı Siyaset*" Hazırlayan Okan Bensoy. Kilit Yayınları Ankara. 2011,s.7-43.

AKKOÇ, Pınar., AYTOLU, Okşan Nemlioğlu., BAŞKURT ,Ceren., BAŞKURT, Mehmet., DAŞÇI, Yasemin., ERDEM ,Habip Hamza., KURTULMUŞ, Zekeriya, SOPER,Işık .,

"Atatürk'ün Bütün Eserleri" Cilt:23 (04/05 Kasım 1929-31 Ağustos 1930),Kaynak Yayınları.1998. s.15-265

ASLAN, Cengiz., *"Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim Bilimleri Alanında Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi Olgusu 1923-1940"*Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eğitimin Kültürel Temelleri, Anabilim Dalı, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı. (Basılmamış Doktora Tezi), 2014, s.55, 103,115 vdd .

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR, Yayın Koordinatörü: Recep CENGİZ Anıtkabir yayınları,2001, Cilt:12s,1-128,129-185

ATAY, Falih Rıfkı., *"ÇANKAYA-Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar",* Pozitif Yayınları.2010.s.540-555.

AYGÜL, Hasan Hüseyin., "*Türk Modernleşme Sürecinde Dil Olgusunun Sosyolojik Analizi*" Yüksek Lisans Tezi. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin BAL. T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Isparta. 2008, s.216 vd.

BALİ, Rıfat N., ERTAN, Elif ., GÖNEY,Süha., KIRAL, Firdevs., PERİNÇEK, Kiraz., SAYARI, Sabri., ŞAHİN, Martı. *"Atatürk'ün Bütün Eserleri*" Cilt:26 (2Ekim 1932-27 Eylül 1934) Kaynak Yayınları ,Ekim 1998 s.191-207,334.

BAŞBUĞ, Esra Dicle., *"Resmi İdeoloji Sahnede. Kemalist İdeolojinin İnşasında Halkevleri Dönemi Tiyatro Oyunlarının Etkisi." İletişim Yayınları.Birinci Baskı.İstanbul.2013.s.163-207.*

BAUDART, Anne., Jacqueline RUSS yönetiminde (Anne Baudart-ClaudeCals-François Chenet-Anne Cheng-France Farago-Deniz Kambouchner-Alain de Libera-François Ribes-Jaqueline Russ), "*Modern Dünyanın Yaratılması" "Histoire de la philosophie -*

2.L'invention dumonde modern" Cilt:2, Çeviren: İsmail Yerguz,1.Baskı, İletişim Yayınları İstanbul, 2012, s.136 vd. "Anne Baudart tarafından yazılan 3.Kısım 5.Bölümü."

BAYKARA, Tuncer., " *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I. Anadolu'nun İdari Taksimatı*." (Gözden Geçirilmiş 2.Basım) Ankara,2000. s.17 vd.,22 vdd

BAYRAMLI, Ofeliya., *"Füyuzat" (1906-1907)* İkinci neşr. AzƏrbeycan Respublikası Milli ElmlƏr Akademiyası Nizami adına Ədebiyyat İnstitutu. Redaktorlar :BƏkir NƏbiyev Filologiya elmlƏri doktoru: Teymur KƏrimli ISBN 9952-27-036-4 Çaşıoğlu S.V.Yayn Tarihi: 2007.

BEHAR, Büşra Ersanlı., *"İktidar ve Tarih, Türkiye'de 'Resmi Tarih' Tezinin Oluşumu (1929-1937)"*,Afa Yayıncılık,Eylül 1992.

BELLİ, Oktay., *"Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999)*", İstanbul Üniversitesi. Ankara 2000.s.IX.

BİLGİN, A. Gani., *"İstanbul Müzeleri*" İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.Yayınları Zeytinburnu/İstanbul 2010 s.15 vd.

BİRİNCİ TÜRK TARİH KONGRESİ, *"T.C. Maarif Vekaleti" – "Maarif Vekâleti ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından tertip edilmiştir. Konferanslar Müzakere Zabıtları.1932*

BROTTON, Jerry., *"Rönesans"- "The Renaissance",* Çeviri: Hakan Gür, Dost Kitabevi Yayınları. Ankara, Ekim 2012,s.31-54,157-172.

CEVİZCİ, Ahmet., *"Felsefe Tarihi"* ,Say Yayınları, İstanbul,2011, s.375 vdd.

CLAUSON,Sir Gerard.,"*An etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish"*, Oxford at the Clarendon Press 1972 s.152-306.

ÇIĞ, Muazzez İlmiye., *"Atatürk ve Sumerliler",*Kaynak Yayınları.İstanbul,2009,s.46 vdd.

ÇOKER, Fahri (E Amiral.), *"Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları"* Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI.Dizi- Sa.48 Ankara ,1983,s.6.

DAVİES, Norman., Avrupa Tarihi *"Doğu'dan Batı'ya Buz Çağı'ndan Soğuk Savaş'a Urallar'dan Cebelitarık'a Avrupa'nın Panoraması"-"Europe-A History",*1996, Çeviri Editörü: Mehmet Ali Kılıçbay İmge Kitabevi Yayınları ,Mart 2006,s.511-516.

DAVIŞA, Adid., *"Arap Milliyetçiliği Zaferden Umutsuzluğa "Arab Nationalism In The Twentieth Century"* Çeviren: Lütfi Yalçın Literatür Yayınları:129,2004, s.10 vd.

DOĞAN, Ahmet., *"Osmanlıca Türkçe Sözlük"* Ankara Akçağ Yayınları. 2005, s.40.

DÖLEN, Emre., *"Türkiye Üniversiteler Tarihi 2,Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu 1922-1933"* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,1.Baskı İstanbul,Şubat 2010, s.132-156

DÖLEN, Emre., *"Türkiye Üniversite Tarihi 4 / İstanbul Üniversitesi tarihi 1933-1946"* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 1.Baskı. 2010,s,3 vdd,23 vdd,61 vdd, 204.

ED-DARIMÎ., Ebû Muhammed Abdullah b.Abdirrahmân, ***"Musnedu'd-Dârimî,"*** Thk. Huseyin Selîm Esed ed-Dârânî, Dâru'l-Muğnî,el-Memleketu'l-Arabiyyetu's-Suûdiyye,İstî'zan,54 (III,1760).

ELMAN, A. Şevket., "DR.REŞİT GALİP", Ankara.1955.s.12.

ERSAL, Aytekin., *"Türkiye'de Ulus-Devlet ve Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, Erol Güngör",* Ötüken Neşriyat, İstanbul-Mart 2012,s.305.

GERÇEK, Ferruh., "*Türk Müzeciliği"* Birinci Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu, Basımevi, Ankara. 1999, s.8,78-85,115 vdd,313-347.

GÖKALP, Ziya., *"Türkçülüğün Esasları"* , Milli Klasikler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, Milli Eğitim Basımevi,İstanbul,1999,s.7-11.

GÜVEN, İsmail., *"Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar"* Pegem Yayınları Ankara, 2007,s.221

HANİOĞLU, M. Şükrü., *"Atatürk- An Intellectual Biography",*Princeton Universty Press,2011,178.

HEYD, Uriel., *"Türk Ulusçuluğunun Temelleri"*, Çeviren: Kadir Günay, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/339,Dünya Edebiyatı Eserleri Dizisi/70,ISBN:975-17-2949-1,Ankara,2002,s.169-180

HEYWOOD, Andrew*., "Siyasî İdeolojiler", "Political İdeologies, An Introduction"* Third editon,2003,Adres Yayınları, Şubat 2007 s.191-230.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin., "*Osmanlılar ve Bilim, Kaynaklar Işığında Bir Keşif"*. Etkileşim Yayınları, Nesil Matbaacılık, 2010 İstanbul.s.150.

İĞDEMİR, Uluğ., *"Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Tarih Kurumu"* Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara, 1973, s.39.

İKİNCİ TÜRK TARİH KONGRESİ , İstanbul, 20-25 Eylül 1937 Kongrenin Çalışmaları, Kongreye Sunulan Tebliğler "Türk Tarih Kurumu Yayınlarından IX.SERİ:No:2 Kenan matbaası İstanbul 1943.s.XXXVII vdd,21-32., LIII.

İMPARATORLUKTAN CUMHURİYETE KÂĞIT PARANIN ÖYKÜSÜ- *"The Odyssey of the Paper Money from the Empire to the Republic"* Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.2008,s.166vdd.

İNALCIK, Halil. *"Turkey and Europe in Hıstory",* Turkey and Europe: A Historical Perspective. Published by Eren Press, Istanbul, Turkey, ISBN 975-6312-24-9 April 2006, s.107 vd.

İNALCIK, Halil *"Türk Korkusu" Makaleler II* "Doğu Batı Yayınları Selanik C. Kızılay /Ankara ,2008, s.257.

İNALCIK, Halil., *"Modern Türk Tarihçiliği Üzerine Notlar"* Makaleler II ,"Doğu Batı Yayınları Selanik C.Kızılay/Ankara 2008,s.296 vd.

İNALCIK, Halil.,*"Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci",* "Türk "Hümanizmi"nin Kurucuları", Seçme Eserleri-V, İş Bankası Kültür Yayınları,6.Basım 2014,325-331, *"Atatürkçülüğün Sosyologlarca Analizi",*2014,s. 365-373.

İNAN, Afet., *"Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler",* Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara,1959.s.204.

İNAN, Afet., *"M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım",* Birinci Basılış ,Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1971,s.48.110.

İNAN, Afet.,*"Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe",* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları-130.Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara.1973.s.68.

İPLİKÇİOĞLU, Bülent., *"Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları"* 2.Baskı Bilim Teknik Yayınevi, 1994, s.15

İSFİLA, *"İstanbul Filateli ve Kültür Merkezi A.Ş.-İstanbul Philatelic and Cultural Center Co. – Türk Pulları ve Antiyeler Kataloğu 1.-Turkish Stamps&Postal Stationery Catalogue 1863-2012"* İstanbul.2012.s.177,147-158

İSFİLA, *"İstanbul Filateli ve Kültür Merkezi A.Ş.-İstanbul Philatelic and Cultural Center Co. – Türk Pulları ve Antiyeler Kataloğu 2.-Turkish Stamps&Postal Stationery Catalogue 1863-2012"* İstanbul.2012.,s.993

KABAAĞAÇ, Sina & ALOVA, Erdal .,*"Latince-Türkçe Sözlük",* Sosyal Yayınlar 1995,s.381

KAYAOĞLU, Taceddin., *"Türkiye'de Tercüme Müesseeleri".* Kitabevi Yayınları 1998,33,45

KESKİNOK, Çağatay., ONAR ,Mustafa.,KARAVİT ,Kiraz Perinçek, "*Atatürk'ün Bütün Eserleri*" Cilt:27 (2 Ekim 1934- 1 Kasım 1935) Ekim 1998, Kaynak Yayınları s.86.

KODAMAN, Bayram., *"Cumhuriyetin Tarihî-Fikri Temelleri ve Atatürk",* Süleyman Demirel Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürülüğü,Isparta,1999,s.84 vd

KÖPRÜLÜ, Fuat., "*Birinci Türk Dili Kurultayı Tezler, Müzakere Zabıtları*. **İstanbul, Maarif Vekaleti, 1933,** s.415.

KÖKEN, Nevzat., *"Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (19231960)"* Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü" Basılmamış Doktora Tezi. 2002,s.53 vdd.

KUTLU, Sönmez., *"Mezhepler Tarihine Giriş"* Değerler Eğitim Merkezleri Yayınları, 1.Basım, İstanbul,2008,s.32 vdd.

LEWIS, Bernard.,*"Modern Türkiye'nin Doğuşu"* Arkadaş Yayınevi Baskı:5 (Çeviren: Boğaç Babür Turna) ,Ankara ,2011,s.20

LEWIS, Charlton T., *"An Elementary Latin Dictionary"* New York Harper&Brothers, Franklin Square 1891,s.527

LONGMAN-METRO., *"Büyük İngilizce-Türkçe-Türkçe-Türkçe Sözlük".* Longman Group UK Limited ve Metro Kitap Yayın Pazarlama A.Ş. İstanbul/Turkey 1993, s.982 vd.

MANGO ,Andrew., "*ATATÜRK Modern Türkiye'nin Kurucusu"-"Atatürk-The Biography of the Founder of Modern Turkey"* Remzi Kitabevi, 2013, s.566-610

NACİ, Muallimi., *"Lügat-ı Naci*",1322 tarihli, Asr matbaası, İstanbul, s.653 .

NİŞANYAN, Sevan.,*"Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü",* Everest Yayınları, İstanbul Ekim 2009, s.411 vd.

NİYAZİ, Mehmet., *"Millet ve Türk Milliyetçiliği*" Ötüken Yayınları, İstanbul-Aralık 2007,s.18 vd

ORTAYLI, İlber., *"Tarih Yazıcılık Üzerine"* Cedit Neşriyat-Ankara 2009,s,60-64.72vdd.,77,91vd.,93,98.

ÖNDER, Mehmet, *Atatürk'ün Yurt Gezileri"* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s.328

ÖZATA, Metin., "*Mustafa Kemal Atatürk Bilim ve Üniversite",* Umay Yayınları,İzmir,1.Basım 2005,s.55,66

ÖZDOĞAN, Mehmet.,*"50 Soruda Arkeoloji"* Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul,2011, s.73-87.

SAMİ, Şemsettin., *"Kamus-ı Türkî."* S.1400. Basım yılı Hicri (1316) ;Kâmûs-i Türkî (Önsöz: Ömer Faruk Akün) I. Baskı :Eylül 1998,s.1400

SARI, Mevlût., "*EL-MEVÂRİD Arapça-Türkçe Lügat"* İpek Yayın Dağıtım Paz. A. Ş. Çağaloğlu/İstanbul,1984, s. 824.

REDFORD, Scott., & ERGİN, Nina., *"Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açıları: Klasik ve Bizans Dönemleri"* Tercüme ve Düzeltilmesi: İnci Türkoğlu Koç Üniversitesi Yayınları. İstanbul , 2010,s.29 vd.

SCHWARTZ , Philipp.,*"Kader Birliği ,1933 Sonrası Türkiye'ye Göç Eden Alman Bilim Adamları)",*Belge Yayınları. Birinci Baskı 2003.İstanbul s.12,19.

SHAW, Stanford J., *"Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye" C.1 (Gaziler İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükselişi ve Çöküşü)- "History of The Ottoman Empire and Modern Turkey"*,Çeviren: Mehmet Harmancı. E Yayınları, 2008, s.288 vdd,382.

ŞEŞEN, Ramazan., *"Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı"*, Takdim Eden: Ekmeleddin İhsanoğlu. İslâm Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR) İstanbul. 1998 s.307 vdd.314 vdd. 321 vdd.332-338.

ŞARMAN, Kansu., *" Türk Promethe'ler ,Cumhuriyet'in Öğrencileri Avrupa'da (1925-1945)"* İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2005, s.23-27,57-65,139-151,189-195.

TANYU, Hikmet., *"Ziya Gökalp'in Kronolojisi"* Kültür Bakanlığı Yayınları:371.Ziya Gökalp Dizisi:11. Ankara 1981. s.72 vdd,154 vd.

TARİH I TARİHTENEVVELKİ ZAMANLAR VE ESKİ ZAMANLAR, T.T.T.Cemiyeti tarafından yazılmıştır. İstanbul Devlet Matbaası. 1932

TURAN, Şerafettin., *"Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar"*, Türk Tarih Kurumu Yayınları ,Ankara 1982., s.10-55

TURAN, Şerafettin., "*Türk Devrim Tarihi III Yeni Türkiye'nin Oluşumu (İkinci Bölüm) (1923-1938)"* Bilgi Yayınevi İstanbul,1996 s.104 vd.

TOPRAK, Zafer., *"Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji"* Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş. İstanbul., 2012, s.16-60,393 vdd.

TRİGGER, Bruce G., *"A History of Archaeological Thought",* Cambridge University Press 1989,2006 Second edition 2006, s.55 vdd,80 vdd

TÜFEKÇİ, Gürbüz D., *"Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar- 'Özel İşaretleri, Uyarıları ve Düştüğü Notlar ile' ",*Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,1983

TÜRK DIYANET VAKFI İSLÂM ANSIKLOPEDISI. Cilt:30, İstanbul 2005, s.64-70 ve Cilt:19 İstanbul 1999. s.124-130.

TÜRK TARİHİNİN ANA HATLARI (Kemalist yönetimin resmî tarih tezi)., Birinci Basım 1930,İkinci Basım 1996,Üçüncü Basım 1999.Kaynak Yayınları:187 Beyoğlu/İstanbul.

TÜRKIYE CUMHURIYETI MAARIFI. 1923-1943., Maarif Matbaası. Ankara,1944,s.134 .

UĞURLU, Ö. Andaç., *"Medeni Bilgiler (Uygarlık Bilgileri),* Hazırlayan: UĞURLU, Nurer., Örgün Yayınevi. İstanbul. 2003.s.9 vdd.

UNAT, Faik Reşit., *"Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış"* Ankara .Milli Eğitim Basımevi.1964.155 vd.

ÜLKEN, Hilmi Ziya., *"Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü"* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul, 2011, s.144, 236 vdd,

YÜCEL, Hasan-Âli., Maarif Vekili *"Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri"*, I-II-1939 ,s.3,39.

YÜCEL, Erdem., "*Türkiye'de Müzecilik",* Arkeoloji ve Sanat Yayınları İstanbul. 1999,s.19-29,80.

WHEELER, Sir Mortimer., *"Archaeology from Earth"* Penguin Books Ltd, Harmondsworth,Middlesex U.S.A.:Penguin Books Inc.,3300 Clipper Mill Road

,Baltimore ıı,Md Ausrtalia: Penguin Books Pty Ltd,762 Whitehorse Road, Mitcham, Victoria., 1961 s.20-55.

WİDMANN, Horst., *"Atatürk ve Üniversite Reformu (Almanca Konuşulan Ülkelerden 1933 Yılından Sonra Türkiye'ye Gelen Öğretim Üyeleri) Yaşam öyküleri-Çalışmaları-Etkileri" (Exil und Bildungshilfe)* Çeviri: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil- Doç .Dr. Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınevi. Birinci Basım. 2000, s.185 vdd Ek-39 madde

WINCKELMANN, Johann Joachimm .,"*Antikçağ Sanat Tarihi"-" Geschichte der Kunts des Alterthums,1764"* , Almancadan Çeviren: Oğuz Özügül, Editör Derya Önder, Say Yayınları Tarih Dizisi,1.Baskı.2012 S.7-18

II. Makaleler

ACIDUMAN, Ahmet *" Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi ve Mi'yârü'l-Etibbâ adlı eserinde çocuk hastalıkları",* Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009 ; 52: s.42-52.

AKDEMİR, Erhan., *"Avrupa Aynasında Türk Kimliği"* , Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:7. No:1, 2007 s.131-148.

AKIN, Galip., "*Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Antropolojik Çalışmalar***"** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2 (2002) 9-21 .

AKURGAL, Ekrem., "*Tarih İlmi ve Atatürk*" Belleten Cilt 20.Sayı:80, 1956, s.582.

AKURGAL, Ekrem.,"*Kyzikos ve Ergili Araştırmaları İon Yayılışının Tarihi Hakkında",* Anadolu (Anatolia) Sayı:1.1956, s.47.dpnt:20

ALKAN, Cevat *"Eğitimci Ziya Gökalp",* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt: 20 Sayı: 1 Yayın Tarihi: 1987.s.235 vdd.

ALTUNTEK, N. Serpil *"İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika"* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 10/Sayı 1/Temmuz 1993 s.191-197.

ANABOLU, Mükerrem Usman., *"Anadolu Araştırmaları",* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi ve Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalları Tarafından Yayınlanır. XVII/1.2004,s.165-171.

ARIK., Remzi Oğuz .,*"Anadolu Arkeologya Tarihinde Alişar Hafriyatı",*Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi",Maarif Vekaleti tarafından neşrolunur.Devlet Matbaası,İstanbul,1933.Sayı :I.s.22-40

ARIK,Remzi Oğuz., *"Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletince Yaptırılan KARALAR HAFRİYATI"*, Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi",Devlet Matbaası.İstanbul,1934.Sayı:II.s.102-109.

ARIK, Remzi Oğuz., *"Göllüdağ Hafriyatı",* Türk Tarih,Arkeologya ve Etnografya Dergisi. Kültür Bakanlığı tarafından neşr olunur. Devlet Basımevi,İstanbul1936,Sayı:III. s.3-19.

ARIK, Remzi Oğuz., "*Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı 1935 deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor.",* Türk Tarih Kurumu Yayınları.Seri.V.No.1. Ankara 1937.s.3

ARIKOĞLU, Ekrem., *"Nostratik Dil Teorisi İçerisinde Altay Dilleri",* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/8 Fall. 2009, s.177-184.

ATA, Bahri., *"Atatürk,Tarih Öğretimi ve Müzeler*" Türk Yurdu 20 (160),2000,s. 85-90

ATAÖV, Türkkaya., *"The Principles of Kemalism"* The Turkish Yearbook of International Relations (Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı) Cilt: 20 Sayı: 0 Yayın Tarihi: 1980. s.22 vdd.

AYDIN, Suavi., *"Arkeoloji ve Milliyetçilik/Toprak Altından Kimlik Devşirmek"* Arkeoatlas Yaşayan Geçmişin Dergisi. İstanbul,NO:2010/01 Sayı:7-2010., s,126-140.

BELLETEN Cilt I.Türk Tarih Kurumu. Ankara .1937.s.3-9.

BÖLER, Tuncay., *"Necip Asım Yazıksız ve Türk Diline Katkıları"* Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (Bahar) Sayı:25,2009 s.195-208

ÇAPA, Mesut., *"Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi",* Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,Sayı:29-30,Mayıs-Kasım 2002,s.39-55

ÇETİN, Yusuf., *"Mustafa Kemal Atatürk Döneminde (1920-1938) Müze ve Eski Eserler Konusunda Yapılan Çalışmalar"* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi. Sayı : 12,2007,s.120.

DELİLBAŞI, Melek, *"Tarih Araştırmalarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Yeri- Panel"* "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Yayıma Hazırlayanlar: Arş. Gör. UYAR, Mustafa - Arş. Gör. KEÇİŞ, Murat., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları, 2003.s.299 vd.

DEMİREL, Fatma Arzu., *"Türkiye Antropolojisinin Tarihçesi ve Gelişimi üzerine"* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Yıl:3 Sayı:4 .(Bahar) 2011,s.128-134.

DİRİCAN, Murat., *"Yaşamını Arkeolojiye ve Anadolu'ya Adamış Bir Bilim Kadını Halet Çambel"*,Bilim ve Teknik.Sayı:359,1997,s.72-80

DOĞAN, Cem., *"An Example to The Quest of Identity of The Second Constitutionalist Period:The Charter,Structure and Aims of Committee of The Unity of Ottoman Ethnic Elements." – "II. Meşrutiyet'in Kimlik Arayışlarına Bir Örnek:İttihâd-ı Anâsır-ı Osmaniye Heyeti,Nizamnamesi,Yapısı ve Amaçları."* Turkish Studies-International Periodical For The Languages,Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013,Ankara-Turkey.s.173-192.

DÖNMEZ, Oğuz., *"Türkiye'de Eski Eserler Hukuku"* Ankara Barosu Dergisi 1985/3 s.448 vdd.

EFE, Aydın *"Süleyman Hüsnü Paşa'nın Tarih Anlayışı"*,Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:9,2004,s.207-215.

ERDEM,Y.T. "*Atatürk Dönemi Arkeoloji Çalışmalarından Biri: Sultanahmet Kazısı".*Atatürk Araştırma Dergisi.2005. Sayı : 62 Cilt:XXI.S.747-774

ERDEMİR, Halil & ERDEMİR, Hatice P. *,"Atatürk'ün Ulus-Devlet Fikri Oluşumunda Eskiçağ Tarihi Kitaplarının Yeri",* Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring.Turkey 2011, s.425-442

ERDOĞDU**,** *Teyfur., "Millet mi O da ne demek? = Nation? What is that,"* Sivil İnsiyatif,7, Ekim 2012. s.14 vd.

ESİN, Ufuk., *"Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Atatürk Düşüncesinde Ulusal Kimliğin Oluşturulma Sürecinde Arkeoloji'nin Yeri: Dünü, Bugünü"*, TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı I.Kitap II.Cilt, 1999, s.278 vdd.

GİRAY, Kıymet., *"Cumhuriyetin İlk Mimarları" "Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Türkiye'ye İltica Edip Fakültemizde Ders Veren Yabancı Bilim Adamları"* "Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003 .s.41-62

GÖÇGÜN, Önder., "*Atatürk'ün , Araştırıcı, Sorgulayıcı, 'Derin Tarih ve Dil Görüşü' ve 'Mu Medeniyeti' "*,Belgi Dergisi, Sayı 1(Kış 2011/I) s.1-13

GÖZAYDIN, Nevzat., "*Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Türkiye'ye İltica Edip Fakültemizde Ders Veren Yabancı Bilim Adamları"* "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003 .s.35-39.

GÜLEÇ, İsmail., *"İstanbul Üniversitesi Tarihinden Bahseden Yedi Kitap*", *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 30 (2012),s. 230.

İNALCIK, Halil., 1963, *"Atatürk ve Atatürk Devrimi Üzerinde Yabancı Tarihçiler*" Türk Kültürü Sayı:13. Yıl:2 Kasım 1963, s.55 vd.

İNALCIK, Halil., *"Tarih ve Akademi"* ,TÜBA Konferansları ,Ocak 2001,s.10 vdd

İNAN, Afet .,*"Türk Tarih Kurumunun Arkeoloji Faaliyeti",* BELLETEN,Cilt II. Nisan 1938.Sayı:5-6.s.5-12.

KANSU, Şevket Aziz., *"Anadolu'nun Irk Tarihi Üzerine Antropolojik Bir Tetkik [1]"*, Belleten, Türk Tarih Kurumu, Cilt.III., II.Kânun 1939 Sayı:9,s126-131

KANSU., Şevket Aziz & TUNAKAN., Seniha *"1937-1939 Yıllarında Eskişehir'de, Yazılıkaya'da Yapılan Kazıda Çıkarılmış Olan Frik Çağına Ait Kafanın Antropolojik İncelenmesi"*,Belleten,Türk Tarih Kurumu,Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara.1947, Cilt:XI,Sayı:41,42,43,44,s.181-187

KARLIĞA, Bekir., *"Türkçenin Batı'ya açılan Penceresi: Kâtip Çelebi."* http://www.tded.org.tr/images/logo/x/katip_celebi.pdf 05.08.2013

KOŞAY, Hâmit Zübeyr., *"Ankara Gazi Orman Fidanlığında Bulunan Eserler"* Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi",Maarif Vekaleti tarafından neşrolunur.Devlet Matbaası,İstanbul,1933.Sayı:I.s.5-21

KOŞAY,Zübeyr., Hamit *"Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletince Yaptırılan AHLATLIBEL HAFRİYATI"*, Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi", Devlet Matbaası.İstanbul,1934.Sayı:II.s.2-21.

KÖKTEN, İ.Kılıç., *"Bazı Prehistorik İstasyonlar Hakkında Yeni Gözlemler."* 1947, s.224 vd.,232 vd., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi Cilt: 5 Sayı: 2 Sayfa: 223-239

MADRAN, Emre., *"Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında Koruma Alanın Örgütlenmesi I"* Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi. (16:1-2) 1996, s.59-97,63,76 vd,78,81 vd.,96 vdd.

MAZIOĞLU, Hasibe., *"Fakültedeki Anılarım: Türk Dili ve Edebiyatındaki Öğretim"* " , "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003,275-284.

MORRIS, Sarah P., *" Potnia Aswiya*: Anatolian Contributions to Greek Religion," in Potnia: Deities and Religion in the Aegean Bronze Age . Aegaeum,2,(2001),s.423-434.

ÖKTEM, Ülker., *"Charles Darwin'in Evrim Kuramı'nın Tanzimattaki Etkileri",* Araştırma, XIV, A.Ü. Mtb. Ankara,1992, s.243 vd.

ÖZ, Şaban., *"Cumhuriyetin İlk Yıllarında Medeniyet Tasavvurları-Ahmet Ağaoğlu (1869-1939) Özelinde-"* Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3 Spring. 2009, s.1794-1803.

ÖZ, Tahsin., *"Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler",* Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Tarafından Yayımlanır.–Milli Eğitim Basımevi. Sayı:V İstanbul 1949,.s.10vdd.

ÖZDOĞAN, Mehmet., *" Yazısız Zamanlar –Tarih Öncesi"* Arkeoatlas Yaşayan Geçmişin Dergisi. Sayı 1- 2002 s.24-33

PORTER, James I.., "*What Is "Classical" about Classical Antiguity?Eight Propositions."* ARION I3.I SPRING/SUMMER 2005.s.27-61.

SELÇUK, Senem Sönmez*., "Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatür Taraması"* Journal of Yaşar University 2011,23 (6) s.3862 vdd.

ŞAHİN, Hasan Ali., *"Cumhuriyetin 80. Yılında Kültepe Kaniš Kazıları."* ,Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:22,Yıl:2007/1.s.152vd.

ŞİMŞEK, Ufuk., *"Milliyetçilikler ve Milletin Oluşumu Üzerine Bir İnceleme"* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2009 13(2) s. 89 vdd.

TURAN, Şerafettin., " *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Türkiye'nin Bilim, Eğitim ve Kültürel Yaşamındaki Yeri"* "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 66.Kuruluş Yıl Dönümü Anı Kitabı" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yayınları 2003 s.203-234;

UMUNÇ, Himmet, *"Doğu ve Ötekilik: İngiliz Seyahatnamelerinde Türk Kimliği (Lady Montagu ve Richard Chandler),* bilig Dergisi Yaz 2013/sayı 66 s.297-314.

ÜÇYİĞİT, Ekrem., *"İlk ve Orta Öğrenimde Tarih Okullarımızda Tarih Öğretimi"* Felsefe Kurumu Seminerleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1977,s.270.

ÜLGER, Mustafa., *"19.Yüzyıl Osmanlı'da Felsefi Tercüme Faaliyetlerine Bir Bakış"* Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi 13:2,2008,s.300 vd.

YILDIRIM, Recep .,*"Atatürk'ten Günümüze Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Çalışmaları"*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Cilt:II Sayı:6-7 Yayın Tarihi:1996/1997, s. 33-47.

YILDIZ, Fatih & ÇELİK, Fikret. , *"Türk Batıcılığının Milliyetçi –Muhafazakârlık Üzerinden Tenkidi: Erol Güngör Örneği* " bilig Yaz 2012/sayı 62 s.274 vdd.

III. İnternet Kaynakları

http://tdkkitaplik.org.tr/kurultay01/K010803.pdf /

http://tdkkitaplik.org.tr/kurultaylar.asp?kurultay=01 / 05.08.2014;

http://eprints.sdu.edu.tr/465/1/TS00617.pdf / 05.08.2014

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=77 05.08.2014

http://www.dtcf.ankara.edu.tr/fakulte_yon.php 11.08.2014;

http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=44&sayi_id=1567&makale_id=17013. 10.09.2013.

http://edebiyat.istanbul.edu.tr/?p=53 11.05.2014

http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/1985-3/2.pdf. 15.10.2014

http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/1996/cilt16/sayi_1_2/59-97.pdf 15.10.2014.

http://edebiyat.istanbul.edu.tr/antalyabolgesimerkezi/?p=6570. 29.09.2014

http://edebiyat.istanbul.edu.tr/tarih/?p=7865 29.09.2014.

http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=376&html=ages_detail_t.html&layout=web/ 30.08.2013

http://www.tayproject.org/kazilar_t.htm 19.09.2014

http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=407&html=ages_detail_e.html&layout=web 16.10.2014

http://tayproject.eies.itu.edu.tr/kazilar_t.htm 16.10.2014

http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bilgipaket/biliminsanlari/turkbilimadami/S-359-72.pdf /22.08.2013.

http://www.tdvia.org/dia/ayrmetin.php?idno=080292. 19.09.2014.

http://www.tsk.tr/ing/2_general_issues/2_1_military_museum/library/library_collection.htm. 05/08/2013

http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Yazar&YazarNo=19./ 22.08.2013

http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#12:38 /29.09.2014

http://ulusgazetesi.com/ulus-gazetesi-irade-i-milliyenin-devami-olan-ulusal-gazetedir/ 10.06.2014

http://www2.ulg.ac.be/archgrec/IMG/aegeum/aegaeum22(pdf)/49%20MORRIS%20S.pdf 15.07.2014

http://www.inalcik.com/images/pdfs/21950357iNALCIKTURKEYandEUROPE.pdf 17.09.2014

http://www.sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/HalilInalcik1.pdf 17.09.2014

http://www.tarihegitimcileri.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=83:bahri-ata-2000-atatuerk-tarih-oegretimi-ve-muezeler-tuerk-yurdu-160-85-90&catid=40&Itemid=141.29.09.2014

http://www.tarihegitimcileri.org.tr/DERNEK/yayin/021.Ataturk_tarihogrt.pdf. 29.09.2014

http://www.tarihegitimcileri.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=83:bahri-ata-2000-atatuerk-tarih-oegretimi-ve-muezeler-tuerk-yurdu-160-85-90&catid=40&Itemid=141. 29.09.2014

http://dergiler.ankara.edu.tr/search.php

http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum_pdf/turk_arkeoloji/05.turk.arkeoloji.pdf

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

YILDIRIM, S., Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Yıllarında Eskiçağ Tarih Araştırmalarına Genel Bir Bakış (1920-1938), ***Turkish Studies*** - *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/5 Spring 2015, p. 357-396, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8125, ANKARA-TURKEY